

Bronstee, vijf eeuwen, vijf bestemmingen

Frans Harm

Op het terrein waar tot vorig jaar de gebouwen van garagebedrijf Van Lent (later het Motorhuis) stonden, wordt nu gebouwd. De geschiedenis van dit grondgebied gaat uiteraard verder terug dan de garage. Hier stond ook de ooit vermaarde modelboerderij Bronstee en al in de 17de eeuw de hofstede Bronstee, waar de Bronsteeweg naar genoemd is. In dit artikel leest u over de geschiedenis van het Bronsteeterrein vanaf de 17de eeuw en de vijf achtereenvolgende bestemmingen sindsdien.

▼ Fragment uit de kaart van Engelman, 1794, met als verklaring van de nummers:

30 Bronstée,
35 Leeuwenhoofd,
36 Middel Laan,
37 Zuider hout,
28 Laatste Stui-
ver, 29 Land
en Sparenzigt.
Bovenaan lig-
gen de buiten-
plaatsen langs de
Herenweg.

Al in de 17de eeuw is sprake van een hofstede Bronstee. Op een kaart van Haarlem en Zuid-Kennemerland uit de 17de eeuw, in 1745 herzien door landmeter Melchior Bolstra, staat Bronstee ingetekend aan de oostkant van de 'Heemsteder wech' (nu Bronsteeweg), aan het 'voet padt' dat liep van de Sant Vaert naar de Heerevaart (nu Crayenestervaart, respectievelijk Heemsteeds Kanaal).

Tot het gebied van Bronstee hoorde in ieder geval in de 18de eeuw de hele Schouwbroekerpolder. In een transportakte van 2 mei 1783 staat het grondgebied omschreven. De noordgrens van de

polder was de Sant Vaert, de oostgrens het Spaarne en de zuidgrens de Yseren Cruislaen – deze lag waarschijnlijk ter hoogte van de Oosterlaan- het 'voet padt' en de 'Heere Vaert', bij elkaar zo'n 70 morgen ofwel 50 hectare.

Het begin van de hofstede is niet precies bekend. De vroegste bekende eigenaar is Jacob Gerritszoon, die Bronstee in 1668 verkocht en die ook de terreinen van het Huis te Crayenest bezat. Tussen 1668 en 1798 wisselde de hofstede elf keer van eigenaar, soms al na een jaar, soms ook pas na lange tijd. Het langste, namelijk tweeënzestig jaar, was Bronstee in handen van mr Jacob Hop, van 1721 tot zijn overlijden in 1783. Ook de koopsommen lopen sterk uiteen van 27.000 tot 80.800 gulden. De omvang van de hofstede met aanhorigheden was niet steeds gelijk en dat verklaart ook de prijsverschillen. Met name Jacob Hop was actief met aankopen en uitbreiding van zijn grondgebied.

De diverse eigenaars komen allemaal uit Amsterdam en hebben uiteenlopende beroepen als koopman, hoofdingeland van de Beemster, burgemeester, schepen of commissaris van Amsterdam en vrijheer van Suidpolsbroek.

(Een compleet overzicht van eigenaren van Bronstee vindt u op librariana.wordpress.com.)





▲ *De weg langs Bronstee, eind 18de eeuw getekend door H. Schouten.*

Hoe zag Bronstee er uit?

Op een tekening van H. Schouten uit het eind van de 18de eeuw zien we de weg langs Bronstee, waarop niet veel details te zien zijn. In de transportakte van Bronstee in 1721, toen mr. Joan Fontaine de koper was, stond onder meer ‘met zijne beelden, vazen, potten’. Dat geeft de indruk van een bepaalde allure. De samenstelling van het geheel blijkt verder uit de omschrijving van Bronstee in 1783 in de akte voor de afwikkeling van de nalatenschap van mr. Jacob Hop:

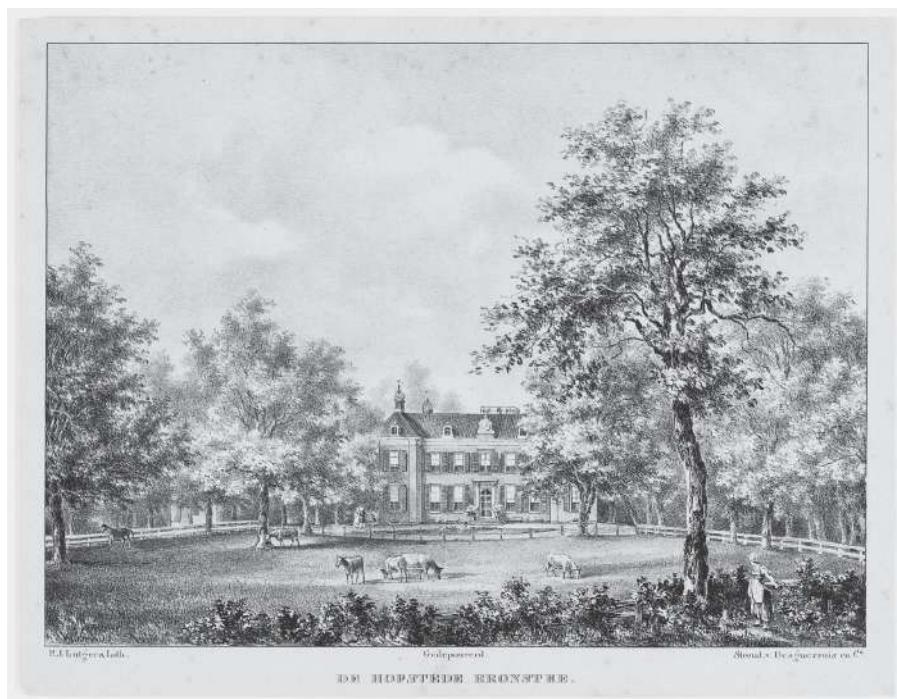
► *‘De hofstede Bronstee’, lithografie van P.J. Lutgers, 1844.*

‘1. de hofstede Bronstee met herenhuiszinge, stalling, koetshuis, tuinmanswoning en land, 2. een boerenbruiker (pachthoeve), genaamd ‘Oud Bronstee’, ter zijde van de voors. Hofstede gelegen, met huismanswoning, stal, hooi- en wagenhuis, en land, 3. een boerenbruiker, genaamd ‘Nieuw Bronstee’, naast de voors. hofstede gelegen, met huismanswoning.’

Afgaande op een litho van P.J. Lutgers uit 1844 is Bronstee een plezierig woonoord.

Einde van de hofstede

De laatste ruim vijftig jaar was Bronstee in handen van één familie. Frederik Lodewijk Braunsberg, bankier in Amsterdam, werd in 1798 de eigenaar. Via zijn weduwe en andere erfgenamen kreeg zijn stiefdochter Gijsberta Johanna Harderwijk in 1817 het hele onroerend goed. Toen haar man in 1843 overleed verkocht zij haar bezittingen, waarbij de hofstede met alle grond en de twee pachtboerderijen in drie delen werd opgesplitst. Het herenhuis met stal, koetshuis, tuinmanswoning en wat woonhuisjes en zo’n 19 bunder land in de Schouwbroekerpolder



► De bollenvel-
den van Bronstee
op een ansicht-
kaart van begin
20ste eeuw. In de
boerenwoning
kwam in 1907 de
modelboerderij.



kwamen in handen van Maarten Vester en Govert van den Aardweg, respectievelijk meester metselaar en voormalig kleerbleker. Van den Aardweg kocht ook één van de pachtboerderijen met ongeveer 20 bunder land. Jan van den Berg, afkomstig uit een familie van boeren die hun bedrijf bij 't Slot hadden, kocht de andere boerderij met 22 bunder. Hij begon daar een bloembollenbedrijf, zoals er in Heemstede al meer waren.

In 1855 werd het herenhuis Bronstee met bijbehorende gebouwen verkocht voor de sloop en in 1856 werd het eens zo fraaie complex inderdaad afgebroken. In 1877 schrijft F. Allan in *De geschiedenis en beschrijving van Haarlem* dat van Bronstee 'nog slechts het poorthek en de boerderij zijn overgebleven.' En in 1878 meldt Craandijk in zijn *Wandelingen door Nederland* dat 'Bronstee is afgebroken. Alleen het ijzeren hek tussen stenen palen en een brok van de lage muur, die het terrein afsloot en een vijver ter zijde van de weg zijn nog over.'

Bollenbedrijf

In 1878 wordt het terrein van Bronstee vergroot. Eigenares Wijnanda Van den Berg-Wolff en haar zonen Pieter en Jan van den Berg kopen het iets zuidelijker aan de Binnenweg gelegen *Land en Spaarnzicht* van Jan Dólleman, waar

ze na de kap van bomen ook hyacinten gaan kweken. Jan van den Berg was in deze contreien een belangrijk man: gemeenteraadslid in Heemstede en lid van het hoofdbestuur van de Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur.

Heemstede telde in die dagen vele bollenvelden. Om er een paar te noemen: aan de Binnenweg, aan weerskanten van de Bronsteeweg en tot aan de Herenweg (de firma Roozen), vanaf de Herenweg ten noorden van de Zandvoortselaan tot aan de Leidsevaart (kwekerij Rozenburg van de firma Rozenkrantz), tussen de Kerklaan en de Van Merlenlaan (Ted Roozen; in de jaren zeventig verzezen hier de villa's van het Centrumplan) en het veld tegenover het Huis te Manpad, dat nu als enige van de genoemde terreinen nog steeds als bollenland wordt geëxploiteerd.

Modelboerderij Bronstee

Op 28 maart 1906 worden de gronden na het overlijden van Jan van den Berg geveild. De kopers richten op 23 juli 1907 de NV Modelboerderij Bronstee op. Het zijn de heren W. Badon Ghijben, gepensioneerd kolonel bij de Genie, mr. J. Huysinga, rechter plaatsvervanger bij de rechtbank Amsterdam, C.G. Gouda, assurantiemakelaar, H.E.J. Huijsser, namens mevr. W.E.M. Gompertz en



▲ *Modelboerderij Bronstee, steendruk, A.J. Grootens, 1908.*

N.E.H. Eldering, allen afkomstig uit Bloemendaal. Niet bepaald een gezelschap van deskundigen op het gebied van zuivelproductie, maar wel bevlogen van de gedachte gezonde en gegarandeerd zuivere melkproducten te fabriceren en te leveren.

Eldering, tot dan toe medefirmant van de tabaksfirma Eldering en Bronkhorst, wordt de eerste directeur en er wordt een huis voor hem gebouwd aan de Bronsteeweg 36, rechts van de ingang naar de boerderij. Het bedrijf zelf is gevestigd op nummer 36a. Bij de ingang worden naast de toegangshekken van de voormalige hofstee Bronstee twee kanonslopen ingegraven. Op het terrein staan verder het zuivelhuis (met schoorsteen), in het midden de koestal voor veertig koeien, de paarden- en wagenstal, een hooiberg, stallen voor kalveren en varkens en een quarantainestel. In de verte zijn twee molens te zien die langs

▼ *Advertentie uit 1921.*



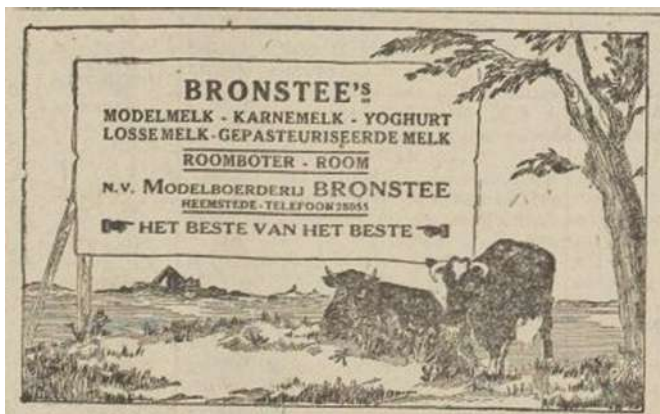
het Spaarne stonden. De oorspronkelijke boerenwoning werd als modelboerderij ingericht.

Aan weidegrond voor het melkvee is geen gebrek. Het terrein - de Schouwbroekerpolder - loopt door tot het Spaarne en omvat zo'n vijftig hectaren. En ook daarbuiten heeft Bronstee nog land. Het bedrijf heeft daardoor ook voldoende grond om zijn eigen veevoer te kunnen verbouwen en zodoende ook dat proces onder controle te houden.

Het melkvee werd volgens een artikel uit 1915 zo lang mogelijk buiten gehouden om ook via die weg de kwaliteit hoog te houden. Er waren in 1915 zeventig koeien maar er liepen ook acht paarden en drie veulens rond; daarnaast was er een stel varkens en schapen op het terrein. Nieuw aangeschafte koeien werden eerst in afzondering gekeurd en geobserveerd en daarna pas aan de veestapel toegevoegd. Zeventien personeelsleden hielden het bedrijf aan de gang. Het toen uiteraard nog handmatige melken gebeurde zorgvuldig. De uiers werden van tevoren onderzocht en schoongemaakt en de handen van de melker goed gewassen. De eerste emmer melk was bestemd voor de varkens. De melk daarna werd door steeds vernieuwde filters dubbel gefilterd en ging direct gekoeld in schone, uitgekookte flessen, die meteen werden afgesloten. Een paar uur later waren ze bij de klant. Behalve melk werd er ook boter, Bulgaarse yoghurt en kaas geproduceerd. De yoghurt werd met een entstof gemaakt, die betrokken werd van het bacteriologisch-biologische laboratorium van dr. Koning-Mooy. Alles ook weer omringd met de grootste zorg voor zuiverheid van het product.

Vanaf 1915 worden de producten ook in Amsterdam, Zandvoort, Leiden, Katwijk en Noordwijk verkocht. In juni 1935 opent Bronstee een filiaal aan de Valkenburgerlaan 71, omdat er veel klanten in die omgeving zijn.

In 1934 overlijdt de eerste directeur Eldering. Zijn vrouw blijft achter met dertien kinderen. Een zoon zet het bedrijf een tijdje voort maar daarna gaat de leiding over op de heer Gerrit Meijer,



▲ *Advertentie uit 1926.*

een voormalig personeelslid. Het gaat echter gaandeweg minder, waarschijnlijk mede vanwege de crisistijd. De zorgvuldige bereidingsmethoden maken de producten erg duur, tot wel tot drie keer zo veel als die van andere producenten. Bovendien is het grondgebied vanaf begin jaren dertig ingekrompen door de aanleg van de Heemstedse Dreef en de bouw van de huizen in de Schouwbroekerpolder, waar nu de schilderswijk is. In

► *De Dreefgarage in 1939, gevestigd in de voormalige koestal van modelboerderij Bronstee.*



1937 vestigt garagebedrijf Van Lent zich op het terrein van de modelboerderij. De verkoop draait op een laag pitje nog enige tijd door. Modelboerderij Bronstee wordt formeel pas op 16 februari 1963 opgeheven.

Garage- en automobielbedrijf Van Lent

Als Van Lent het garagebedrijf aan de Bronsteeweg opent is dat al de derde vestiging in Heemstede vanaf 1907. Er valt zo veel over Van Lent te vertellen, dat we dat in een volgend nummer van *HeerlijkHeden* in een aparte bijdrage doen. Hier beperken we ons tot een korte schets.

In februari 1907 opent C.J.L. van Lent een fietsenzaak aan de Kerklaan in Heemstede. Al in 1910 hij gaat 'het hoekje om' naar de Raadhuisstraat 88, waar hij tot 1914 blijft en dan verhuist naar de nieuwgebouwde panden Raadhuisstraat 59 en 61. Later koopt hij ook 53-57 erbij. Het assortiment breidt zich eerst uit met motorfietsen, al gauw ook met auto's. Aan de Raadhuisstraat groeit het bedrijf ondanks de uitbreidingen uit zijn jasje. In april 1937 koopt Van Lent voor 30.000 gulden het boerderijcomplex aan de Bronsteeweg, dat zijn oorspronkelijke

omvang dan al grotendeels kwijt is. De oostgrens is inmiddels de Heemstedse Dreef. Daar worden nog de melkproducten van Bronstee verkocht, maar ze worden er niet meer geproduceerd.

De voormalige koestal wordt in eerste instantie de huisvesting van de nieuw opgerichte NV Automobielbedrijf Dreefgarage, die onder leiding komt te staan

► *De Dreefgarage en omgeving in 1951. Het pand zelf is van 1941, het magazijn met wit dak is er in 1951 aangebouwd. Linksboven staat het eerste garagepand, de voormalige koestal.*



van zoon S.C. van Lent. Op 3 augustus 1937 wordt het bedrijf officieel geopend. Er komen twee benzinepompen aan de Dreefkant, garageboxen achter de huizen aan de Dreef en er wordt een begin gemaakt met een taxibedrijf. Ondanks de weinig florissante tijden wordt er in 1941 een nieuwe garage annex werkplaats gebouwd naar ontwerp van de Amsterdamse architect N. Dekker, in 1951

uitgebreid met een magazijn.

In 1968-1969 volgt de laatste grote ingreep: de bouw van een grote showhal en nieuwe kantoren van architect Cees Dam. Het hele terrein gaat onderste boven. Het parkeerterrein wordt opgebroken, het laatste gebouw van de vroegere melkboerderij wordt gesloopt. Mevrouw Meijer, de echtgenote van de laatste bedrijfsleider, verhuist en de

► *Luchtfoto uit 1969 met de nieuwbouw van Van Lent van architect Cees Dam. Vooraan de Heemsteedse Dreef, links de Lanckhorstlaan.*



► De voormalige directeurswoning Bronsteeweg 36 in augustus 2008, anti-kraak bewoond. In november 2011 is het pand gesloopt.



boomgaard tussen haar woonhuis en de Lanckhorstlaan wordt geroid. Het terrein is nu bereikbaar vanaf de Dreef, de Lanckhorstlaan en de Bronsteeweg.

In 2000 wordt de firma Van Lent verkocht aan het Motorhuis uit Leiden en samengevoegd met de firma Hoogeveen Citroën in Haarlem in. In 2008 verhuist het hele bedrijf definitief naar nieuwbouw aan de Griepensteinweg in Haarlem en komt er een eind aan de vierde bestemming van Bronstee.

▼ Impressie van het project Volmaakt, waarvan de eerste zes villa's nu gebouwd zijn.

Woningbouw

In november 2011 is het huis Bronsteeweg 36, dat jarenlang anti-kraak bewoond werd, gesloopt. Daarmee is het laatste element dat aan Bronstee



herinnerde verdwenen. De weg is vrij voor de nieuwbouw van tweeëntwintig 'retro'-woningen op het terrein tussen Dreef, Lanckhorstlaan en Bronsteeweg, het plan Volmaakt Wonen. De nieuwe straat die aangelegd wordt krijgt de naam Reinier van Holylaan, naar de eerste Heer van Heemstede (eind 13de eeuw) die afkomstig was uit Holy (Vlaardingen). Aangezien nog maar een deel van de huizen verkocht is, zijn voorlopig alleen de eerste zes villa's gebouwd.

Bronnen

Francis Allan, *Geschiedenis en beschrijving van Haarlem*, 1874-188, deel 2

Marcel Bulte, Wim Post, *Bloeiende bedrijvigheid*, Haarlem 2002.

Jacobus Craandijk, *Wandelingen door Nederland*, deel 3, 1878.

J.W.G. van Doorn, 'De boerderij 't Slot', in *HeerlijkHeden* 83, 1995, pag. 15-21

Hans Krol, *Eigenaren van Bronstee en Modelboerderij Bronstee* op librariana.wordpress.com

kranten.kb.nl.

Op onze website vindt u het artikel 'Modelboerderij Bronstee' afkomstig uit het tijdschrift *Op de hoogte* (Geïllustreerd maandschrift met gratis bijlage 'Voor onze jeugd'), 12de jaargang, augustus 1915.

Boerderijen in Heemstede: de Dinkelhoeve of de boerderij van Milatz

Cees Peper en Marloes van Buuren

Boerderijen in Heemstede? Bijna iedereen kent de Dinkelhoeve aan de Herenweg waar menigeen dagelijks langs rijdt. Hoeve Nijverdal? Dat klinkt al wat onbekender, maar het is de boerderij vlakbij Hageveld, waar veel mensen hun verse eitjes halen. En boerderijen in Bennebroek? De enkele die er waren bestaan nu niet meer. Dit is het eerste artikel uit een serie waarin we aandacht besteden aan de nog in bedrijf zijnde en de verdwenen boerderijen in Heemstede en Bennebroek. In deze aflevering aandacht voor de Dinkelhoeve en als introductie een kort overzicht van boerderijen in Heemstede vanaf ongeveer 1900. Bennebroek komt later in deze serie aan de orde.

*Er waren grotere
bedrijven bij,
maar ook kleine
met maar een
paar koetjes en
wat kleinvee*

Hoe verder we teruggaan in de tijd, hoe lastiger het wordt precieze gegevens over boerderijen in Heemstede te verzamelen. Op het terrein van het huidige Hageveld lag de hofstede Willigenhorn, het Oude Slot had een boerderij en er waren diverse andere hofsteden. In deze serie beperken we ons tot de boer-

derijen die er in de 20ste en 21ste eeuw waren, al gaat hun geschiedenis soms terug tot vóór 1900. Rond 1900 waren er in Heemstede ongeveer tien boerderijen, wat verspreid over de gemeente. Er waren grotere bedrijven bij, maar ook kleine met maar een paar koetjes en wat kleinvee.

► De Dinkelhoeve aan de Herenweg kreeg in 2004 de status van gemeentelijk monument.



Boerderijen in Heemstede na 1900

Modelboerderij Bronstee, boerderij van 1907 tot 1937 (officieel pas opgeheven in 1963; vóór 1907 het bloembollenbedrijf van Jan van den Berg).

Boerderij van Hein Jansen, boerderij van 1931 tot 1962, tussen Wagnerkade, Bronsteevaart en het Spaarne (nu onder meer Franz Leharlaan).

Hoeve Nijverdal, Nijverheidsweg 45, eerst W.M.G. van der Hulst, nu Wim van der Hulst, rund- en pluimveebedrijf.

Boerderij van Van Beusekom (daarvoor Coenraad Milatz), in de hoek Esdoornkade – Blekersvaart. In 1935 te koop voor sloop (nu Vijfherenstraat en Jan van den Bergstraat).

Boerderij Slot, bij het Oude Slot, vanaf 1816 eigendom van de familie Beels, pachter van 1903 tot 1951: Emile Erens.

Boerderij van Van der Weiden, Zandvaartpad.

De Dinkelhoeve / boerderij van Milatz, Herenweg 61 (eerder eigendom van Ernst van Beusekom), nu Antoon Milatz, ecologisch melkbedrijf.

Boerderij van Van Schie, Glipperdreef tegenover Bosbeek (eerder Overthoorn geheten, eigendom van de eigenaars van Bosbeek). Pachters in de 20ste eeuw waren achtereenvolgens: W. de Wilde, Antoon Milatz, Cees van Schie en Piet van Schie. In 1974 gesloopt (nu Merlenhove).

Boerderij van Kortekaas, Prinsenlaan 24 (eerder 48) (1923/4-1940, Piet Jansen, 1940-1950, Lekx, daarna Kortekaas).

Boerderij van Jan Kooij, hoek Prinsenlaan. (Na Kooij onder eigenaar J. Mooser geen boerenbedrijf meer. Nu Prinsenhof.)

Boerderij Rusthof, Glipperweg 4 (nu manege).

Grensgeval

Boerderij Duin en Vaart, bij Boekenroode/ Alverna, nu Aerdenhout. Deze boerderij hoorde lang bij de buitenplaats Berkenrode, Heemstede.

Grondgebruik in Heemstede

Heemstede is nooit een echt agrarische gemeente geweest. Boerderijen lagen in de 19de en 20ste eeuw vooral aan de overkant van het Spaarne, langs de Noord- en Zuid-Schalkwijkerweg en in de Haarlemmermeerpolder. Een groot deel van de beschikbare grond in Heemstede werd ingenomen door de buitenplaatsen. Langs de Blekersvaart bepaalden de blekerijen met hun bleekvelden lange tijd het beeld, totdat in het midden van de 19de eeuw het verval

in deze bedrijfstak intrad. De gronden werden daarna vaak bestemd als bollenvelden en vervolgens vanaf ongeveer 1920 voor woningbouw. In 1911 was de totale oppervlakte van Heemstede 1157 hectare, waarvan 416 hectare grasland, 226 hectare bos en hakhout, 205 hectare bollenland, 54 hectare tuinen en boomgaarden en slechts 35 hectare landbouwgrond. In de 19de eeuw werden er wat aardappels, rogge en haver geteeld, maar nooit grootschalig. Daarvoor was de grond blijkbaar niet geschikt. Op de

► Raampje in de gewelfde kelder.



‘warmoezerijen’ teelde men onder meer wortelen, diverse soorten bonen, sla, andijvie en bloemkool, in de boomgaarden vooral appels en peren. ‘Boerenland’ was in Heemstede voornamelijk weiland en grasland.

De boerderij heeft een grote kelder met een tongewelf

De Dinkelhoeve

In Heemstede zijn er nog twee boerderijen waar het boerenambacht wordt uitgeoefend. De oudste is de Dinkelhoeve aan de Herenweg, nu het bezit van Antoon en Karen Milatz. Zij wonen en werken als de derde generatie Milatz op deze boerderij, die dateert uit de 18de eeuw.

In 1746 pachtte Klaas Huibertszoon van der Fits de boerderij van Constantijn Nicolaaszoon Sautijn, eigenaar van landgoed Ipenrode waartoe de hoeve toen behoorde. Het bedrijf werd destijds beschreven als ‘eene huysmanswoningh met hooyberg, schuur en omtrent sesentwintigh morgens lands, geleegeen aan

► De trap van ijselsteentjes naar de kelder.



de Heerewegh naast en voor de hofstede Ipenrode’.

Het pand is van het type langgevelboerderij. Dat wil zeggen dat woning en bedrijfsgedeelte in het verlengde van elkaar zijn gebouwd. Vanuit het woongedeelte kon je rechtstreeks de stal inlopen. Beide ruimten waren slechts gescheiden door een deur.

Het huis is diverse malen verbouwd. Het huidige aanzien dateert uit de 19de eeuw. De entree wordt gevormd door een groen geschilderd houten ‘klompenhok’ waarna je in een ruime ontvangstruimte komt. De boerderij heeft een grote kelder met een tongewelf. De kleine ramen die spaarzaam licht binnenlaten zijn fraai geplaatst in het gewelf. De kelder is het oudste deel van het huis en dateert uit 1746. Er heerst zomer en winter een stabiele temperatuur. Vriezen doet het er nooit. Het interieur van de boerderij heeft nog de sfeer van weleer. Charmant is het ongelijke vloeroppervlak, ontstaan door de bouw van de hoge kelder waarboven de opkamer is. Vanuit de keuken lopen de handgevormde gele ijselsteentjes van de trap door naar de kelder en er is er een houten trapje naar de opkamer. De toegang tot de kelder wordt gevormd door twee schuin geplaatste luiken die apart geopend kunnen worden. Aan de westzijde van het huis is de oude oorspronkelijke achtermuur zichtbaar. Vroeger was er in het zogenaamde karnhok een rosmolen, aangedreven door een paard. De rosmolen en de kelder duiden erop dat de boerderij er vroeger helemaal op ingericht was om de melk zelf te verwerken. In de kelder werden boter, kaas, melk en karnemelk bewaard. Tegenwoordig wordt de meeste melk door een zuivelverwerker opgehaald.

Het geheel is een plek om te blijven koesteren, al had het weinig gescheeld of de boerderij was in de jaren zeventig gesloopt. De gemeente, toen eigenaar van de Dinkelhoeve, wilde de Dinkellaan achter over het erf door laten lopen naar de Rijnlaan om de Dinkellaan ook aan die zijde te ontsluiten voor het verkeer. De familie Milatz en de gemeente konden echter niet tot overeenstemming

► In december 1971 viel het besluit dat de Dinkelhoeve behouden kon blijven. Vanwege de dreigende sloop in de jaren daarvoor was er geruime tijd niet veel aan het onderhoud gedaan.



komen over een bedrijfsverplaatsing. Onder invloed van maatschappelijke druk (de bewoners van de Dinkellaan en de Rijnlaan waren faliekant tegen sloop van de boerderij evenals de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek) ging de gemeente overstap en zag af van sloop. In 1985 kochten Antoon Milatz en zijn vader Gé Milatz de boerderij van de gemeente. Mede daardoor is de Dinkelhoeve voor de ondergang behoed. Gé Milatz was overigens degene die de boerderij de naam 'Dinkelhoeve' gaf, naar de in 1960 aangelegde Dinkellaan. Tot die tijd was het gewoon 'de boerderij van Milatz' en dat zeggen nu ook veel Heemstedenaren.

▼ *Antonius Milatz (1886-1957) en zijn vrouw Anna Catharina Stut (1891-1975).*

De familie Milatz

De naam Milatz komen we op verschil-



lende boerderijen tegen, niet alleen op de Dinkelhoeve. Maar de familie Milatz was niet uitsluitend een boerenfamilie. Zo was Franciscus Andreas Milatz (1763-1808) een bekende tekenaar en etser van Haarlemse stadsgezichten en landschappen in Kennemerland. Hij was lid van het Haarlems schildersgilde.

Een van zijn zonen, Coenraad Milatz (1796-1872), werd landbouwer en tuin-der in Bloemendaal en betrok daarna een boerderij aan de Blekersvaart in Heemstede, waar acht van in totaal dertien kinderen zijn geboren. Coenraad was een sociaal bewogen man en bekleedde talrijke maatschappelijke functies. Zo was hij gemeenteraadslid, hooisteker (die in de tijd van hooibroei de hooibergen moest controleren), sergeant-majoor van de tweede brandspuit, lid van het Katholiek Armbestuur, kerkmeester en vanaf 1850 regent van het Wees- en Armhuis. Zijn oudste zoon Godefridus werd in 1891 ook gemeenteraadslid.

Johannes Godefridus (1842-1913), het elfde kind uit het gezin van Coenraad, was hulponderwijzer op de Voorweg-school. Hij was voor die tijd een vooruitstrevend man: hij gaf de kinderen gymnastiekles en vroeg B&W schriftelijk toestemming voor een dag buitengewoon verlof voor de kinderen om 'éene wandeling naar het nabijgelegen Bloemendaal te doen'.

► *Gé Milatz en een jonger broertje of neefje bij de boerderij. Een van de hulpen zit op de waterput. Links daarachter is het klompenhok.*



Wie aan het kortste houtje trok kon de boerderij aan de Herenweg pachten

Anthonius Milatz, de eerste generatie aan de Herenweg

Onderwijzer Johannes Godefridus trouwde in 1876 met Apolonia van Beusekom (1857-1939). Ze kregen tien kinderen. Zoon Anthonius Milatz (1886-1957) en zijn vrouw Anna Catharina Stut (1891-1975) hadden een boerderij aan de Glip in Heemstede, tegenover Bosbeek. Apolonia van Beusekom was de zus van Ernst van Beusekom (1864-1947), de toenmalige eigenaar van zowel de boerderij aan de Herenweg als een boerderij aan de Hoofdvaart in de Haarlemmermeer. In 1937, toen hij te oud begon te worden voor het boerenleven, heeft Van Beusekom zijn twee boerenneven bij zich geroepen, Anthonius en nog een andere neef. Hij had twee luciferhoutjes, een lange en een kortere. Wie aan het kortste houtje trok kon de boerderij aan de Herenweg pachten; deze boerderij werd namelijk geschonken aan het Bisschoppelijk College Hageveld. Wie aan het langste houtje trok mocht de boerderij aan de Hoofdvaart in de Haarlemmermeer kopen. Anthonius trok aan het kortste eind. Vrijwel meteen daarna verhuisde hij met zijn gezin naar de Herenweg, omdat hij op de boerderij aan de Glip

weg moest in verband met geplande woningbouw. Die zou er uiteindelijk pas in de jaren zeventig komen. Anthonius Milatz heeft de boerderij aan de Glip aangehouden tot 1947.

Anthonius en Anna Catharina hadden acht kinderen, twee meisjes en zes jongens. Deze moeten in die periode, samen met hun ouders dus tien personen, allemaal in de Dinkelhoeve hebben gewoond, met ook het nodige personeel. De ouders met hun jongste kinderen in de bedsteden en de rest boven op de zolder. Het is nauwelijks voor te stellen in de huidige tijd.

De tweede generatie: Gé Milatz (1926-2002)

Eén van de zonen van Anthonius Gerardus Maria (roepnaam Gé) volgde de Middelbare Landbouwschool. Hij heeft daarna nog drie jaar als dienstplichtig militair gediend in het voormalige Nederlands-Indië. Na die periode keerde hij terug op de boerderij en werkte samen met twee oudere broers. Later met zijn jongste broer, die echter een eigen boerderij begon. Gé Milatz zette samen met zijn vrouw Lena van Saase (1932-2000) het boerenbedrijf voort. Zij kregen vier kinderen: Antoon (1959), Cora (1960),



▲ Gé Milatz bij de hooiberg.

► Gé Milatz legt aan basisschoolkinderen uit hoe je aan de hoorns de leeftijd van een koe kunt zien.



Cok (1962) en Anne-Marie (1966).

Gé Milatz was er steeds vroeg bij met modernisering. In de jaren vijftig had hij al een 'melkmachine', een vacuümpomp met twee melkketels. De melk werd vanuit de ketels in een emmer overgegoten en ging dan door een zeef de melkbus in. Die melkbussen werden op vaste tijden opgehaald, in de zomer twee keer per dag en in de winter één keer. Dit gaf altijd stress, want de boer moest steeds op tijd de melk in de bussen hebben. Daarom kocht Gé Milatz in de jaren zeventig een melktank die meteen koelde. Voortaan hoefde de melk dan maar eens in de twee, drie dagen opgehaald te worden en dat gaf meer rust.

De derde generatie: Antoon Milatz (1959)

Antoon Milatz kwam in 1978 in loondienst bij zijn vader. Hij volgde de Lagere Landbouwschool in Aalsmeer en de Middelbare Landbouwschool in Alkmaar. In 1983 vormde hij met zijn vader Gerard een maatschap en in 1991 nam hij de boerderij over. In 1998, op 71-jarige leeftijd, ging Gé Milatz het rustiger aan doen. Maar stilzitten was er niet bij. Hij hielp nog met melken, 's morgens om zes uur en 's middags om halfvijf, en ver-

► De stal bij Hageveld, gebouwd in 2009.



zorgde de moestuin. Gé Milatz overleed in 2002.

Antoon Milatz heeft nu zo'n 40 koeien en 25 kalveren en pinken. De koeien grazen 's zomers op gepachte gronden nabij Hageveld, waar ook de nieuwe stal staat. Het melken is tegenwoordig geheel gemechaniseerd en door moderne trekkers en andere werktuigen is het werk voor Antoon minder zwaar dan voor zijn vader. Moest vader Milatz in de winter alle mest met de hand de stal uit kruien, in de moderne stal gaat dit

met een automatische mestschuif en met de tractor. Toch blijft het nog steeds een fysiek zwaar beroep. Het grootste verschil met vroeger is dat de moderne boer een echte manager is. Hij is altijd bezig met het bepalen van een optimaal uitgebalanceerde manier van voeren en fokken en de zorg voor de optimale leefomstandigheden van de koeien, alles om te komen tot een hogere melkproductie. Hij wordt daarbij geholpen door allerhande informatiesystemen. Tegenwoordig is de computer niet meer weg te denken uit het boerenleven.

Sinds 2002 is het bedrijf van Antoon en Karen Milatz officieel gecertificeerd als ecologisch melkveebedrijf. De particulier kan er ook terecht voor verse rauwe melk uit een melkafgifteautomaat aan de Herenweg.

Zo wordt de traditie van het boerenbedrijf door de familie Milatz op een moderne manier voortgezet.



Bronnen

Noord-Hollands Archief, Woningkaarten Heemstede.
J.W. Groesbeek, Heemstede in de historie, 1972.

Frans Harm, 'Bronstee, vijf eeuwen, vijf bestemmingen', in *HeerlijkHeden* 153, 2012.

H. Krol en W. Mekking, 'De boerderij van Van Schie', in *HeerlijkHeden* 98, 1998.

C. Peper, 'Van Staveren en het Wilhelminaplein', in *HeerlijkHeden* 128, 2006.

www.dedinkelhoeve.nl

www.genealogieonline.nl

Met dank aan de familie Milatz.

Hoeve Nijverdalen: de boerderij van Van der Hulst

Cees Peper en Ellen Kerkvliet

In dit tweede verhaal in de serie over boerderijen in Heemstede besteden we aandacht aan Hoeve Nijverdalen, gelegen aan het eind van de Nijverheidsweg en grenzend aan de gronden van Hageveld. Net als de Dinkelhoeve, waarover in het winternummer is geschreven, is ook deze boerderij nog helemaal in bedrijf. Nijverdalen is een rund- en pluimveeboerderij.



▲ *De boerderij van Arie van Beusekom aan de oostkant van de Blekersvaart. Op de voorgrond is de Esdoornkade in aanleg, 1930.*

Hoeve Nijverdalen heeft, vergeleken met de Dinkelhoeve, een minder rijke historie. De boerderij is gebouwd in 1935, terwijl de kelder en fundamente van de Dinkelhoeve twee eeuwen ouder zijn. Maar als we kijken naar de drie voorlopers van Nijverdalen kunnen we toch nog een stukje geschiedenis aan deze boerderij toevoegen.

In de hoek van de Blekersvaart en de Zandvaartkade, waar nu de Esdoornkade is, stond begin vorige eeuw de boerderij van Arie van Beusekom. Omdat op die

plek een nieuwe woonwijk zou komen moest zijn boerderij in 1934 worden afgebroken. Als schadeloosstelling bood de gemeente Van Beusekom een nieuw perceel aan, bij de Kwakelbrug over het Heemsteeds Kanaal, even ten noordwesten van Hageveld. Tevens gaf Openbare Werken opdracht om aan de Cloosterweg – die vanaf de Cruquiusweg sinds 1961 Nijverheidsweg heet – een woonhuis voor hem te bouwen. Zo kon boer van Beusekom in 1935 zijn boerenbedrijf op een andere plek in Heemstede voortzetten.



▲ De in 1929 afgebroken boerderij de Koekoek in Vogelenzang van Willem van der Hulst. Achter de man met het paard het karnhuisje, dat nog tot halverwege de vorige eeuw bleef staan.

Nog meer verhuizingen

Niet alleen door huisbouw, maar ook door andere oorzaken vonden in het begin van de vorige eeuw gedwongen verhuizingen van boerenbedrijven plaats. Zoals in Vogelenzang, waar Willem van der Hulst (1882-1956) boer was op boerderij de Koekoek. Door duinontginning voor het Amsterdamse Waterleidingbedrijf moest hij in 1914 zijn boerderij en erf verlaten. Hij verhuisde naar boerderij Veldzigt aan de Uitweg in Amsterdam-West. De Koekoek werd in 1929 gesloopt, het ronde gebouwtje van de karnmolen is nog tot in de jaren zestig blijven staan.

Tot 1950 konden vader en moeder Van der Hulst met hun tien kinderen ongestoord in de Amsterdamse boerderij wonen. Maar toen moest het gezin, deze keer vanwege stadsuitbreiding, wederom verhuizen. Andere boerengezinnen aan de westkant van de hoofdstad kwamen noodgedwongen op een flatje terecht. Dat bleef de familie Van der Hulst bij toeval bespaard. Van mensen in de buurt hoorden ze dat de kinderloos gebleven boer Van Beusekom in Heemstede op zoek was naar een opvolger. Daar hadden Willem en zijn vrouw wel oren naar en zo kwamen ze, samen met vijf nog thuiswonende kinderen, aan de Cloosterweg terecht.

Toen Willem van der Hulst in 1956



▲ De boerderij aan de Cloosterweg in 1951. Foto genomen vanaf de Kwakelbrug.

overleed, volgde Petrus Franciscus (Piet) zijn vader op. In 1957 trouwde Piet (1927-2011) met Christina (Tiny) Jansen, eveneens afkomstig uit een Amsterdams boerengeslacht.

Piet begon met ongeveer twintig koeien die, zoals dat was in die tijd, nog met de hand gemolken moesten worden. Tiny was als boerendochter niet anders gewend dan de handen uit de mouwen te steken. 'Het werken zat bij ons allemaal al in de zuigfles', was een gevleugelde uitdrukking in het grote boerengezin van Tiny. Zoveel ze kon hielp ze haar man mee met het lichamelijke zware werk.

Derde generatie

Piet en Tiny kregen vier kinderen. De kinderen bedachten met elkaar de naam Nijverdalen, een naam die niets te maken heeft met de Overijsselse plaats, maar alles met de ligging van de boerenhoeve. De boerderij aan de Nijverheidsweg lag, zo vonden ze, als het ware in een dal tussen het enorme Hageveldcomplex en de inmiddels aan de overkant van het Heemsteeds Kanaal verrezen appartementengebouwen 'Spaarneborgh'.

Zoon Wim (1959), die al enige tijd samen met zijn vader het bedrijf leidde, nam in 1989 de boerderij over. Zijn ouders verhuisden naar een 'burgerwoning' in Heemstede. Wim en zijn vrouw

Rosetta zijn daarmee de derde generatie op deze boerderij. Of er nog een vierde generatie komt op Nijverdal? De twee kinderen van Wim en Rosetta hebben beiden vooralsnog geen ambities om in de voetsporen van hun ouders te treden.



Loopstal

Door de komst van de elektrische melkmachines is het werken op de boerderij nu veel minder arbeidsintensief dan een halve eeuw geleden. Sinds de melk in een gekoelde tank wordt opgeslagen en van daaruit door een tankwagen van de zuivelfabriek wordt opgehaald, behoort ook het spoelen en met soda schoonboenen van de zware melkbussen tot het verleden. Toch kent de verzorging van het rundvee nog steeds een strak dagschema. Van tweemaal daags melken tot voeren. Tussen 1 mei en 1 november lopen de koeien buiten op het weiland naast de boerderij. Deze achttien hectare grond ten noorden van Hageveld, begrensd door het Heemsteeds Kanaal en het Zuider Buiten Spaarne, pacht Wim van het bisdom Haarlem. De rest van het jaar verblijven de koeien in een loopstal, waar ze zich vrij kunnen bewegen.

De vijfenveertig melkkoeien produceren met elkaar dagelijks een kleine duizend liter melk. Die melk wordt opgehaald en verwerkt door Friesland-Campina en staat dus mogelijk ook in de schappen van de Heemsteedse supermarkten! Daarnaast betrekken enkele ambachtelijke ijsboeren hun melk van Nijverdal. De kwaliteit van de boerderijproducten wordt regelmatig gecontroleerd door de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit.



▲ *In de loopstal kunnen de koeien zich vrij bewegen.*

Een eitje uit de muur

Vanaf 1968 behoren, naast runderen, ook legkippen tot de veestapel van de boerderij van Van der Hulst. In het begin liepen er ongeveer veertig kippen rond, een paar jaar geleden had de boer er wel vijfduizend in zijn enorme kippenschuur. Door een wettelijke regeling uit 2012 is dat aantal nu teruggeschroefd tot tweeduizend. Dagelijks rollen er zestienhonderd

eieren op de lopende band. Kalkelvers vinden die hun weg naar restaurants en kaasboeren in de regio. Maar ook particulieren kunnen eitjes van de kippen van hoeve Nijverdalen kopen. Daarvoor heeft de boerderij sinds eind 2011 een heuse automatiek waar achter elk loket geen kroketje, maar een doosje scharreleieren op de consument ligt te wachten.

Maar ook particulieren kunnen eitjes van de kippen van hoeve Nijverdalen kopen.

Bronnen

Bouwarchief Gemeente Heemstede.
Met dank aan de familie Van der Hulst.



Jaar van de boerderij

2013 is het Jaar van de boerderij. In Nederland zijn er nog zo'n 90.000 historische boerderijen. Deze boerderijen en hun erven staan centraal bij een hele serie activiteiten die dit jaar georganiseerd worden. Coördinerende instantie is de stichting Agrarisch Erfgoed Nederland. Alle informatie en de mogelijkheid om u aan te melden voor een nieuwsbrief vindt u op www.boerderij2013.nl.



De boerderij van Van Schie, van oudsher Overthoorn

Cees Peper

In dit derde verhaal in de serie over boerderijen in Heemstede besteden we aandacht aan 'de boerderij van Van Schie'. Dat is de naam waaronder veel mensen zich het witgepleisterde gebouw met z'n boogramen aan de Glipper Dreef zullen herinneren. Op de zelfde plaats stond in de eerste helft van de zeventiende eeuw al een hofstede met de naam Overthoorn.

▼ 1930, de boerderij aan de Glipperweg (nu Glipper Dreef) tegenover Bosbeek.

De geschiedenis van de hofstede *Overthoorn*, gelegen aan de oostkant van wat nu de Glipper Dreef heet, is verbonden met die van de hofstedes *Meervliet* en *Bosbeek* (vóór 1690 *Rustmeer*) aan de overkant van de weg. Christian Bertram heeft in het boek *Groenendaal – van buitenplaats tot wandelbos* uitgebreid beschreven hoe een en ander in elkaar zit. In 1640 wordt *Overthoorn* omschreven als 'seeckere huysing en hofstede, genaamd Overthoorn'. Meer

viel er toen blijkbaar niet over te zeggen en misschien was het toen ook niet meer dan een boerderij met een herenkamer. In 1724 is de omschrijving in een advertentie veel uitgebreider: 'de hofstede Overthoorn (...) met een heerenhuys, koetshuys, stalling, orangiehuys, speelhuis, siende op de Meer, groot omtrent 2 morgen, beplant met vrugtbare boomen'. De oranjerie werd datzelfde jaar ont-ruimd en 'een extra schoone partij curieuse oranje, lamoen, en limoette boo-



Glipperweg, Glipper Dreef

In de 17de eeuw heette de weg waaraan *Overthoorn* lag de Houtweg of Heemsteder Houtweg. Het vervolg van de weg richting Bennebroek heette de Princezandvaartlaan. Later kreeg de weg tussen de grens met Bennebroek en de huidige Valkenburgerlaan in z'n geheel de naam Glipperweg. In 1963 is de naam van het deel tussen de Valkenburgerlaan en de aftakking van de Prinsenlaan veranderd in Glipper Dreef. De boerderij had daardoor tot 1963 het adres Glipperweg 106 en daarna Glipper Dreef 172.

men, als mede eenige fraye bygewassen' werden verkocht. Wellicht was dit ook het einde van Overthoorn als hofstede met enige 'standing'. Terwijl *Bosbeek* uitgroeide tot een statige buitenplaats, werd *Overthoorn* waarschijnlijk steeds meer 'gewoon' een boerderij, waar bij eigendomsoverdrachten nauwelijks iets over wordt gezegd. Vanaf 1717 is *Overthoorn* eigendom geweest van de achtereenvolgende eigenaren van *Bosbeek*.

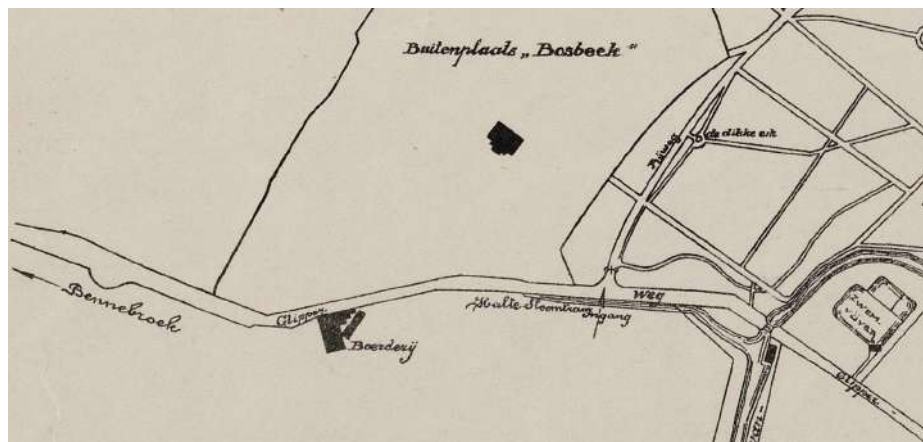
Hope, Van Merlen en 'Van Merlenstal'

Bosbeek was vanaf 1790 tot 1873 in handen van de familie Hope. In 1873 kocht

de schatrijke Gerrit Viss(ch)er de buitenplaats, en daarmee ook de boerderij, voor zijn dochter Clasina Aleida. Zij was getrouwd met Jean-Baptiste van Merlen, die meestal de eigenaar van *Bosbeek* wordt genoemd, maar feitelijk was zijn vrouw dat. Van Merlen was een groot paardenliefhebber. De in 1896 aangelegde renbaan van Harddraverij-Vereeniging 't Oude Slot aan de Meerweg lag op zijn land (of dat van zijn echtgenote dus). Van Merlen stalde zijn eigen paarden in het koetshuis van *Bosbeek* (het huidige restaurant Landgoed Groenendaal) en ook op de boerderij. Daar stonden soms paarden die deelnamen aan de paardenrennen. Gé Milatz zegt in 1970 in de *Heemstedse Courant*, dat zijn vader vertelde hoe de wedstrijden op zondag gehouden werden en de paarden al op zaterdag gebracht werden en dan een nacht gestald werden in 'het koetshuis van de Van Merlenstal'. De naam 'Van Merlenstal' was geen officiële benaming. In kranten is hij niet te vinden, op internet alleen als citaat uit steeds dezelfde bron.

Van der Linden en De Wilde

Grappig genoeg vertellen enkele berichtjes in *Haarlems Dagblad* over het vinden van het eerste kievitsei ons dat A. van der Linden in ieder geval tussen april 1900 en april 1904 de bewoner was van 'de boerderij toebehoorende aan Jhr. J.B. van Merlen'. Van Merlen overleed in 1909, zijn vrouw in 1912. Toen de ge-



► Op deze kaart van wandelbos Groenendaal is de ligging van de boerderij ten opzichte van Bosbeek duidelijk te zien.



▲ *Begin zoste eeuw. Links liggen de witte gebouwen die vroeger tussen de ingang van Meer en Berg en Meerzicht in lagen. Op de achtergrond de schuur naast het woonhuis van de boerderij.*

meente Heemstede in 1913 *Groenendaal/Bosbeek* plus de boerderij van de erven Van Merlen kocht, was de huurder of pachter van de boerderij W. de Wilde. In oktober 1916 stopte hij met zijn boerenbedrijf. Notaris Boerlage kondigde aan dat 'wegens vertrek' van De Wilde op de verkoopdag op 16 oktober 1916 te koop zouden worden aangeboden '29 melkkoeien, 7 drachtige vaarzen, 1 paard (ruin), 2 varkens, 30 kippen', gereedschap voor landbouw en melkerij en ook een deel van de huisraad. De boerderij was inmiddels eigendom van Jhr. Charles Frederik van de Poll, die *Bosbeek* in 1915 van de gemeente gekocht had.

Antonius Milatz (1886-1957)

Antonius Milatz en zijn vrouw Anna Catharina Stut kwamen we al tegen in het verhaal over de Dinkelhoeve in *HeerlijkHeden* 155. Anthonius pachtte de boerderij aan de Glipperweg vanaf 1917. In 1937 kreeg hij de kans de boerderij aan de Herenweg te pachten en vertrok hij met zijn vrouw en kinderen daar naar toe. De boerderij aan de Glipperweg hield hij echter tot 1947 ook aan, zodat de volgende bewoner, B. Flapper, een soort 'zetbaas' was. Eén van de redenen dat Milatz in 1937 voor de boerderij aan de Herenweg koos, was dat er toen al

plannen waren voor woningbouw aan de oostkant van de Glipperweg. Door de oorlog zou dit plan in de ijskast belanden en uiteindelijk werd pas in 1980 en de jaren daarop de wijk Merlenhoven daadwerkelijk gebouwd.

Anthonius' zoon Gé Miltaz schetste in het eerder genoemde interview in 1970 de omgeving van de boerderij aan de Glipperweg: 'Als jongen heb ik daar een heerlijke tijd gehad. Je was er zo vrij, er waren brede, schone sloten, je kon er zwemmen, kievitseieren zoeken in 't vroege voorjaar. Er was een prachtige boomgaard. De trambaan liep vlak naast het huis maar er stond een hek voor – en daar moesten we wel achter blijven.'

Familie Van Schie

In 1949 kwam Cees van Schie met zijn gezin in de boerderij wonen. Hij woonde daarvoor aan de Molenwerfslaan 16 in Heemstede en was schillenboer. In 2003 (*Heerlijkheden* 116) vertelde zoon Piet van Schie (1928-2010) hoe moeilijk het begin op de boerderij was. Het huis en de stallen waren verwaarloosd en werden zo goed en zo kwaad als het ging gerenoveerd. De sloten waren dichtgeslibd en moesten op de hand weer uitgegraven worden. De eerste zomer, die van 1949, was meteen een heel moeilijke omdat



▲ Voor het woonhuis van de boerderij poseert de familie Milatz met een groep Duitse padvinders die hier omstreeks 1930 logeerden.

hij uitzonderlijk heet en droog was. De roodbonte koeien en wat schapen konden op de verdroogde weilanden nauwelijks voldoende eten vinden. De varkens en de werkpaarden werden bijgevoerd met de schillen die Van Schie ook toen blijkbaar nog ophaalde. Een kleine bijverdienste kwam omstreeks 1950 van

de houthandelaar en carrosseriebouwer A.J. Christiaanse, die voor een periode van ongeveer drie jaar boomstammen in de sloten bij Van Schie liet liggen, om ze geschikt te maken voor verdere bewerking. Twee kunstenaars, Jan Rusman en Piet Wiegman, hadden enige jaren hun atelier op de boerderij. Wellicht betaal-



► Het opschrift op deze Ansichtkaart luidt 'Ponyweide Van Schie'. Op de achtergrond ligt de Van Merlenvaart.

den ze daar ook iets voor, al hadden ze zelf nauwelijks geld.

Piet van Schie trouwde in 1955 en nam de boerderij van zijn vader over. Hij stopte al na twee jaar met het houden van koeien. Zijn vader Cees fokte al op kleine schaal rijpaarden en Shetlandpony's en Piet ging zich vanaf 1957 helemaal op paarden richten. Hij maakte reizen naar Polen en Rusland om kennis op te doen over het fokken van paarden. Ook had hij aan de Glipper Dreef een paardenpension en in 1970 richtte hij de Ruitervereniging Van Merlen op, genoemd naar het echtpaar Van Merlen, paardenliefhebbers en vroegere eigenaars van de boerderij en het land.

Intussen werden de plannen van de gemeente voor de bouw van de wijk Merlenhoven steeds concreter. In 1970 verhuisde Piet met zijn gezin naar de Thorbeckelaan en niet lang daarna moest ook de ruitervereniging een andere plek zoeken. Die vonden ze aan de overkant van de Ringvaart, bij Cruquius aan de dijk. Piet kon de boerderij nog aanhouden tot 1975. In 1974 opende hij Van Schie Ruitersport, een winkel in

ruitersportartikelen. Zijn dochter nam de zaak later over.

De boerderij bleef, nadat Piet van Schie gestopt was, nog tot 1979 staan. Omdat er niets meer aan het onderhoud gedaan werd, bood het pand de laatste jaren een troosteloze aanblik.

▼ *De boerderij kort voor de sloop.*

Bronnen

Christian Bertram, hoofdstuk 'Groenendaal als cultuurhistorische schatkamer' in *Groenendaal – van buitenplaats tot wandelbos*, Heemstede 2013.

Hans Krol, 'De vm. boerderij en het land van Van Schie (De Glip: Merlenhoven) + Overthoorn' op librariansa.wordpress.com. en 'De boerderij en het land van Van Schie' in: *Heerlijkheden* 116, 2003

Oprechte Haerlemsche Courant, www.noordhollandsarchief.nl/kranten *Amsterdams Nieuwsblad*, kranten.kb.nl



De boerderij van Van der Weiden aan het Zandvaartpad

Cees Peper

In dit vierde verhaal over de boerderijen in Heemstede besteden we aandacht aan een boerderij die vlak tegen de bebouwde kom aan lag, achter de Raadhuisstraat. Waar nu de Drenthelaan loopt had de familie Van der Weiden z'n boerderij aan het Zandvaartpad, ook wel het Vaartkantje genaamd. Dit schilderachtige stukje Heemstede verdween toen de Provinciënwijk eind jaren zestig uitgebreid werd.

▼ *De boerderij van Van der Weiden aan het Zandvaartpad, vlak voor de afbraak in 1967.*

De zandvaarten in Heemstede zijn gegraven in opdracht van Adriaan Pauw. De Herenzandvaart (langs de Kerklaan) was in 1631 de eerste, de Blekersvaart volgde in 1660 en in 1689 liet Pauw nog een uitbreiding graven, haaks op de Herenzandvaart, evenwijdig aan de huidige Raadhuisstraat en Vrijheidsdreef. Ongeveer aan het eind van de huidige Vrijheidsdreef liep deze 'San-

dersvaart' in zuidelijke richting lange tijd dood. Pas met het graven van de Van Merlenvaart tussen 1880 en 1882 ontstond er in zuidelijke richting verbinding met de Ringvaart. Via de eerste (Heren) zandvaart was van het begin af aan de verbinding naar het Spaarne en daarmee naar het Haarlemmermeer. Dit was de route die de zandschuiten en de blekerschuiten gebruikten.



Het pad langs de aftakking van de Zandvaart parallel aan de Raadhuisstraat heette Zandvaartpad, in de volksmond ook het Vaartkantje genoemd. Aan het Zandvaartpad had de familie Van der Weiden lange tijd z'n boerderij.



Melkzaak aan de Raadhuisstraat

Omstreeks 1862, het jaar van hun huwelijk, betrokken Cees van der Weiden (1838-1916) en zijn vrouw Martina Steenvoorden (1837-1917) de boerderij aan het Zandvaartpad. Cees van der Weiden was niet van huis uit boer. Hij was de zoon van Jan van der Weiden en Maria Lammerse, eigenaars van de wasserij naast die van Peepkorn. Cees en Martina kregen negen kinderen, van wie er twee vroeg overleden. Hun jongste zoon, Cees van der Weiden (1874-1951), zette het boerenbedrijf van zijn vader voort. Hij trouwde in 1902 met Neeltje Milatz (1878-1956) en zij kregen tien kinderen. Cees liet in 1932 het pand Raadhuisstraat 75 bouwen waar 'melkinrichting' Van der Weiden geopend werd.

Leo Zwarter (1931) groeide op op een steenworp afstand van de boerderij. Zijn ouders, en later hijzelf, hadden de delicatessenwinkel Zwarter aan de Raadhuisstraat. Leo weet nog veel van de boerderij, waar hij als kind vaak kwam en samen met zijn broers en vriendjes meehielp met klusjes als het voeren van de koeien en het malen van voederbieten.

▲► Raadhuisstraat 75, de melkzaak van Van der Weiden, nu het pand van Lampe d'Or.





▲ *De boerderij met hooiberg en stallen op een tekening van J. Waldkötter, linksonder gedateerd 'Winteroorlogsjaar 1945, 25-1'.*

De boerderij lag aan de westzijde van het vaartje en was alleen toegankelijk vanaf de Raadhuisstraat ter hoogte van de voormalige garage Van Lent. Na een brug over de vaart ging je rechtsaf over een landweggetje naar de boerderij die met de achterzijde aan het water lag. Vanaf de voorzijde van het huis had je naar het westen toe ruim zicht over land

dat zich uitstreckte tot aan de bebouwing van de Herenweg. Het woonhuis had een deur met gebogen bovenzijde, de ramen ernaast reikten bijna tot aan de grond. Naast het huis stonden een paardenstal, waar ook plaats was gemaakt voor de dekstier, en het melkhuis waar melk tot het moment van uitventen opgeslagen werd.



► *Herman (ook wel Manus) van der Weiden op het erf bij de boerderij.*



▲ *Cees van der Weiden en Neeltje Milatz met hun tien kinderen.*

Koeiendansen

Boer Cees van der Weiden had zo'n vijftig koeien, een behoorlijk veestapel voor die tijd.

In het voorjaar gingen de koeien naar de weilanden die gepacht waren naast de boerderij van Jansen bij het ijsbaanterrein aan de Wagnerkade. De verplaatsing van de koeien was een waar dorpsvermaak. Stel je voor, zo'n vijftig koeien die via Raadhuisstraat, Havenstraat, de oversteek van de Heemsteedse Dreef, Johan Wagenaarlaan en Wagnerkade naar het weiland liepen. Het hoogtepunt was het moment dat de koeien in het voorjaar het weiland bereikt hadden en ze dat uitbundig vierden met rennen en opspringen dat het een lieve lust was. Heel wat dorpelingen kwamen kijken. Een paar maanden later werden de koeien 'verweid'. Het ging dan weer via de Heemsteedse Dreef en de Cruquiusweg naar het weiland grenzend aan de Ringvaart en het Oude Slot. Deze koeienoptochten werden begeleid

door Kees en Herman, samen met de knechten Ab van Diemen en Dirk Remmerswaal.

Melkventers en melkslijters

In 1943 scheidde Kees van der Weiden de winkel van het boerenbedrijf. De zoons Herman en Kees jr. namen de veehouderij voor hun rekening en bleven op de boerderij wonen.

Hun broers Toon, Jan en Joop verdienden ook hun geld in de melkhandel, zowel in de winkel als elk met een eigen wijk. Ze staan in het adresboek van 1948 vermeld als melkventers en melkslijters. Toon opende een zaak aan de Jan van Goyenstraat 7 en deze zaak heeft tot mei 2009 bestaan, met Peter en Bep van der Weiden als laatste eigenaars.

Onteigening en sloop

In juli 1967 keurde de minister het Centrumplan goed dat voorzag in de

► Een deel van de familie met een jong kalf bij de boerderij.



bouw van 308 woningwoningen en 38 garages in het gebied tussen de Van Merlenlaan en de Kerklaan. De boerderij van Van der Weiden lag in dit gebied, maar de broers Kees en Herman voelden er niets voor om te vertrekken. De grond was eigendom van de gemeente maar was deels in erfpacht, deels in pacht aan de familie Van der Weiden uitgegeven. Toen de partijen niet tot een vergelijk konden komen, moest de pachtkamer van het kantongerecht eraan te pas komen om de boerderij te onteigenen. In juni 1968 werd de boerderij gesloopt. De kelders bleken zeer solide en konden maar met moeite worden verwijderd.

Aan het Zandvaartpad stonden

verder nog de bedrijfspanden van Th. G. Medenblik, 'Grossierderij in Koek, Beschuit en Biscuits', met als adres Kerklaan 9 en ook alleen vandaaruit bereikbaar. Medenblik had vijf paarden en wagens waarmee hij de goederen bezorgde bij de winkeliers in Heemstede en omgeving. Bovendien had hij in een aparte paardenstal een aantal Arabieren die gebruikt werden voor de rensport. Medenblik ging zonder gerechtelijke procedure akkoord met de onteigening.

Kort na de sloop van alle panden werd, ook nog in 1968, de Zandvaart gedempt. Het verdwijnen van dit oude, echt dorpse stukje Heemstede stemde menig Heemstedenaar weemoedig.

Bronnen

Adresboek 1948, Bennebroek Heemstede.

Groenendaal – van buitenplaats tot wandelbos, Heemstede 2013.

Frits Hazenberg, 'De Herenzandvaart in Heemstede, 1630-1916', in *HeerlijkHeden* 142, 2009.

H. Smit e.a., *De straat waarin wij wonen, Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Heemstede*, Den Haag 1985.

Met dank aan Leo Zwarter voor de verhalen en foto's en aan de diverse leden van de familie Van der Weiden.

Boerderijen aan de Blekersvaart, Prinsenlaan en Wagnerkade

Cees Peper en Marloes van Buuren

Dit is het vijfde deel van onze serie over boerderijen in Heemstede. Deze keer kijken we naar vier verdwenen boerderijen op diverse plekken in Heemstede.



▲ De boerderij van Arie van Beusekom in 1930. Aan de overkant van de Blekersvaart liggen de wasserijen van Visser en Breed (het lage witte gebouw). Rechts het woonhuis van de familie Reinierse van wasserij Anna, achter de boerderij de schoorsteen van wasserij Anna. Op de voorgrond de aanleg van de Esdoornkade.

In de hoek van de Blekersvaart en de Esdoornkade, waar nu het zuidelijke deel van de Jan van de Bergstraat is, lag tot 1934 een boerderij. De eerste boer die we hier kennen was Coenraad Milatz (1796-1872) die hier vermoedelijk vanaf 1829 woonde. Zoals u al in het verhaal over de Dinkelhoeve heeft kunnen lezen bekleedde Coenraad tal van maatschappelijke functies, waaronder die van gemeenteraadslid. Zijn jongste zoon

Johannes Godefridus (1842-1913), die de boerderij van zijn vader overnam, was naast boer ook hulponderwijzer op de openbare school aan de Voorweg. Coenraad en Johannes Godefridus heten in de gegevens van de burgerlijke stand 'landbouwer' en lijken dus geen koeien gehad te hebben. Wel hield Johannes Godefridus varkens, konijnen en 'Italiaanse' kippen. Dit blijkt uit krantenberichten uit de periode 1903-1909.

We weten niet wat er met de boerderij gebeurde toen Johannes Godefridus in 1913 overleed. Wel kennen we de laatste boer op het bedrijf, Arie van Beusekom (1889-1982). Arie en zijn oom Ernst van Beusekom hebben beiden op diverse plaatsen in Heemstede ‘geboerd’, maar hun omzwervingen zijn niet makkelijk op jaartallen vast te pinnen.¹ Volgens eigen zeggen² kwam Arie van Beusekom rond 1901 in huis bij zijn oom Ernst van Beusekom, toen nog op de boerderij aan de Cloosterweg, op het land van 't Klooster. In 1914 trouwde Arie met Wilhelmina Maria Walleker. Ergens in de jaren twintig moeten ze verhuisd zijn naar de boerderij aan de Blekersvaart. Arie van Beusekom, ook wel Beus genoemd, was veehouder en leverde zijn melk aan melkhandel Van Staveren in de Camplaan. Het erf van de boerderij bereikte je via een hek aan het eind van de Iepenlaan of vanaf de Blekersvaart over een houten brug op de plaats waar nu de stenen Vaartbrug ligt.

Begin jaren dertig werden de bouwplannen van de gemeente Heemstede op het terrein van Van Beusekom concreet en moest hij vertrekken. De gemeente liet voor hem een nieuw huis bouwen aan de Cloosterweg 28, en zo was Arie in 1935 weer op zijn oude plekje terug. De boerderij aan de Blekersvaart is in 1934 afgebroken. Op de boerderij aan de Cloosterweg bleven Arie van Beusekom en zijn vrouw tot 1950 en daarna hebben ze gewoond in het koetshuis van Berkenrode en vervolgens tot 1974 op Herenweg 121, één van de witte huizen die vlak bij Berkenrode direct aan de Herenweg staan. Op het weiland van Berkenrode hield Arie nog geruime tijd koeien voor de vleesproductie, niet langer voor melk.

Prinsenlaan 24

Aan de noordkant van de Prinsenlaan lagen in de eerste helft van de twintigste eeuw twee boerderijen. De eerste vanaf de Glip vrij vooraan aan de rechterkant, op nummer 24. Een tekening uit 1916 met de aanvraag voor het bouwen van een hooiberg laat zien dat eigenaar J. de

Wilde aan de weg zijn woonhuis met veestal had, iets verder naar achter lag de paardenstal/wagenschuur. De nieuwe hooiberg moest direct aan de weg komen te staan. In april 1927 bood De Wilde zijn koeien, gereedschap en alle boerderijtoebehoren te koop aan en in mei 1927 verhuisde hij naar de Schoollaan in Bennebroek. L. Kortekaas nam de boerderij over. Hij wordt in adresboeken eerst landbouwer en later melkhandelaar genoemd. Mevrouw Vriezen-van Wijk, die als kind vlakbij in de Talmastraat woonde, herinnert zich dat Kortekaas ook kippen had. Als haar moeder een kip nodig had bestelde ze die bij Kortekaas, die het beest wel slachtte, maar het plukken en schoonmaken moesten ze zelf doen.

Vanaf halverwege de jaren zestig lijkt de boerderij niet meer in bedrijf te zijn geweest; mevrouw Kortekaas-Hogenboom was in die periode de bewoonster. De hooiberg, de houten stal en het bouwvallige huis zijn in 1980 gesloopt en nu staan er moderne huizen.

De naam Kortekaas komen we ook aan de overkant van de Prinsenlaan tegen, waar nu de Prinsessenhof is. Bollenhandelaar Dick Kortekaas huurde daar vanaf circa 1962 de bovenverdieping van een grote schuur, waar hij zijn bollen verpakte en verzendklaar maakte.



▲ De boerderij van Kortekaas, Prinsenlaan 24.

Er was ook een stukje grond dat hij als proefveldje gebruikte.

Prinsenlaan 48

Iets verderop aan de noordkant vinden we nu nog steeds het schilderachtige huis Prinsenlaan 48 met rood-witte luiken. Dit was een eeuw geleden de boerderij van J.P.Th. Jansen. In 1908 lag direct achter het huis de koestal en aan de oostkant een hooisluur. Stal en schuur werden gesloopt en op de plaats van de hooisluur kwam een 'warande'. In 1916 liet Jansen een nieuwe koestal bouwen, in 1922 een 'rijtuig- en wagenbergplaats' en in 1924 een hooiberg. Er was geen weiland bij het bedrijf. Dat huurde Jansen in de omgeving. Hij ventte zijn melk uit met de bakfiets.

haar arm nog een mandje met eieren! Later had ze op de Glijp haar eigen wijk en gebruikte ze een handkarretje.

In 1950 emigreerde de familie Lekx naar Canada. In die tijd trokken heel wat boeren naar Canada, Australië en Nieuw Zeeland. Na een tussenperiode waarin P.A. Wagemans op de Prinsenlaan 48 woonde, nam veehouder J. Hulsbosch de boerderij over.

De boerderij van Hein Jansen

Op een heel andere plek in Heemstede, namelijk op het weiland tussen de Wagnerkade, het Heemsteeds Kanaal en het Spaarne, had Hein Jansen (1887-1968) zijn melkveeboerderij met zo'n twintig koeien. Hij was getrouwd met Christina



▲ *Prinsenlaan 48, 2013. De muur is in november 2013 gebouwd.*

In oktober 1940 kocht Leen Lekx, tot dan toe zetbaas op de boerderij van 't Oude Slot, de boerderij van Jansen. Lekx maakte zijn eigen boter en kaas. Net als zijn voorganger ging hij 'de boer' op met zijn producten. Hij had één of twee knechts. Zijn dochter Clazien, de oudste van zeven kinderen, ging toen ze 13 of 14 was van school af om mee te gaan helpen venten. Op de fiets deed ze haar ronde door de buurt met op de bagagedrager voorop een 20-liter melkbus met een kraantje, aan het stuur ter weerszijden nog eens vijf liter, op de bagagedrager achter pap, yoghurt, room en kaas en aan

Alida Milatz (1885-1991), de dochter van Apolonia van Beusekom, die weer een zuster van Ernst van Beusekom was. Zo zijn de Heemsteedse boerenfamilies met elkaar verknoopt. De ingang tot de boerderij en de daarbij behorende weilanden lag aan het uiteinde van de in 1932 aangelegde Bachlaan en was via een dam met duiker te bereiken. Daaraan grenzend was het ijsbaanterrein, aan de overzijde van de huidige Wagnerkade. Het lijkt erop dat Jansen niet op de boerderij woonde, want in adresboeken van 1932 tot 1951 is zijn adres steeds Havenstraat 19. Jansen moest wegens



Noten

1. De kaarten uit het bevolkingsregister zijn door doorhalingen niet altijd goed leesbaar. Adresboeken zijn er niet uit alle jaren.
2. Arie van Beusekom is in 1981 voor ons blad geïnterviewd door Gerard Schuitemaker. Zie bronnen.

▲ 1950, de toegang tot de boerderij van Jansen.

gezondheidsproblemen zijn werk op de boerderij in 1962 stoppen. Zijn zoon Harrie zette het bedrijf nog enkele jaren voort. Daarna werd de gemeente Heemstede eigenaar van de grond. De houten stal werd op 5 september 1970 als

oefenobject door de brandweer in brand gestoken en brandde gecontroleerd af. Begin jaren zeventig is op het grondgebied van de voormalige boerderij een deel van de huizen van de Franz Léharlaan gebouwd.

Bronnen

Adresboeken Heemstede, collecties HVHB en Noord-Hollands Archief.
 bouwtekeningen.heemstede.nl
Haarlems Dagblad, www.noord-hollandsarchief.nl/kranten
 Marloes van Buuren, 'Acht decennia in hetzelfde huis', in: *HeerlijkHeden* 141, 2009.
 Cees Peper, 'De Dinkelhoeve, de boerderij van Milatz', in: *HeerlijkHeden* 155, 2013.

Cees Peper, 'Hoeve Nijverdal: de boerderij van Van der Hulst', in: *HeerlijkHeden* 156, 2013.
 Gerard Schuitemaker, 'De odyssee van Arie van Beusekom', in: *Nieuwsbrief* 30 (voorloper *HeerlijkHeden*), 1981.
 H. Smit (samensteller), *Heemstede, de straat waarin wij wonen*. Den Haag 1985.
 Met dank aan Jaap van Schagen en J.W.G. van Doorn.



1963, Wagnerkade met rechts op de achtergrond de schuren van de boerderij van Jansen.

Boerenbedrijf bij het Oude Slot

Cees Peper en Marloes van Buuren

Het Oude Slot is bekend als het statige poortgebouw met de Vredesbrug, de Duivenpoort, het theehuis en het omringende terrein. Wie de tot in de puntjes gerestaureerde gebouwen ziet, kan zich nauwelijks voorstellen dat hier in de 20ste eeuw ook nog 'geboerd' is. Toch is dat wel het geval. Met deze korte bijdrage sluiten we onze serie over boerderijen in Heemstede af.



De geschiedenis van het Oude Slot, het Huis te Heemstede, gaat terug tot de 14de eeuw. Eeuwenlang was het heel gewoon dat er bij een kasteel boerderijen waren om de slotbewoners en degenen die er werkten van voedsel te voorzien. Dat was ook zo bij het Huis te Heemstede, eigendom van de opeenvolgende ambachtsheren en -vrouwen van Heemstede.

Toen ambachtsvrouw Johanna Maria Dutry in 1808 overleed, was de situatie niet meer vergelijkbaar met de glorie-dagen van Adriaan Pauw (1585-1653). Johanna Maria Dutry heeft nooit op het Huis te Heemstede gewoond en door de nieuwe Franse bestuursstructuur, ingesteld vanaf 1795, waren de heerlijke rechten sterk uitgehold. Het Oude Slot met alles wat daarbij hoorde werd na 1808 meermaals doorverkocht.

◀ Door de ingangspoort van het Oude Slot is op de achtergrond de Duivenpoort zichtbaar, die boer Leen Lekx in de jaren dertig van de vorige eeuw gebruikte als paardenstal.

Heemstede.

Een gedeelte van „t Oude Slot" met huizing, toebehoorende en bewoond door den heer Jb. van den Berg is aangekocht door den heer E. Erens alhier.

▲ Haarlems Dagblad, 10 december 1902.

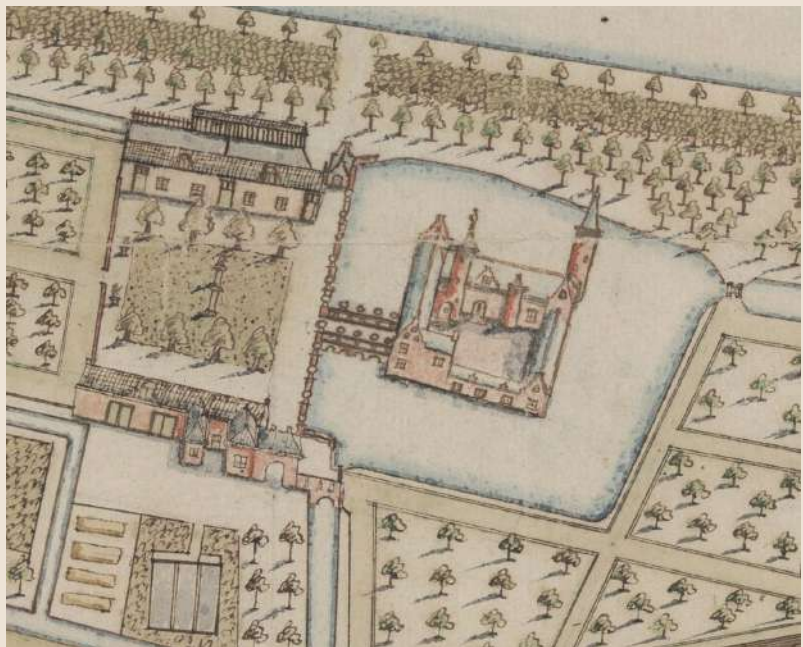
Eigendom en pacht in de 19de eeuw

- 1808 Johanna Maria Dutry overlijdt.
- 1809 Juni - de Haarlemse notaris Jacob Scholting koopt de heerlijke rechten en het Oude Slot met alles wat daarbij hoort.
- 1809 Oktober – Scholting verkoopt alles, behalve de heerlijke rechten, aan schout Jan Dólleman (1756-1810).
- 1810 Jan Dólleman overlijdt voor de sloop voltooid is.
- 1811 De weduwe van Jan Dólleman, Elisabeth der Kinderen, verkoopt onder meer het poortgebouw weer terug aan Jacob Scholting.
- 1816 Jacob Scholting verkoopt het poortgebouw plus de heerlijke rechten aan Maarten Adriaan Beels.
- 1828 Elisabeth der Kinderen verkoopt de boerderij (vermoedelijk het linker bouwhuis + het huidige theehuis) met ca. 25 bunder land aan Jan Albert van den Berg (1784-1847), die de boerderij al jaren pachtte.
- 1847 Jan Albert van den Berg overlijdt. Boerderij en grond blijven tot 1873 eigendom van zijn tweede vrouw Elisabeth van Es en hun gezamenlijke kinderen.
- 1873 Zoon Jacobus van den Berg (1841-1906) koopt zijn moeder en drie broers en zussen uit en wordt alleen-eigenaar van de boerderij plus het land.
- 18?? Herman Hendrik Beels (1827-1916) verkoopt het poortgebouw/rechter bouwhuis aan Jacobus van den Berg, maar behoudt andere bezittingen bij het Oude Slot.
- 1903 Jacobus van den Berg begint percelen grond te verkopen en in 1903 verkoopt hij het poortgebouw aan Emile Erens (al in december 1902 vermeld in *Haarlems Dagblad*).

Bouwhuis

‘Een bouwhuis, ook neerhuis, neerhof of schathuis, is een voorgebouw van een feodaal huis zoals een kasteel, borg, havezate of state. Meestal vormen twee van deze langgerekte lage gebouwen tezamen met het huis een u-vorm waarbinnen zich een voorplein bevindt. Vaak werden in de bouwhuizen de tienden, de pachtafdracht die in natura werd voldaan, opgeslagen. Ook het koetshuis en de paardenstal vonden hier onderdak. Het geheel had vaak het karakter van een boerenbedrijf.’ (Bron: Wikipedia)

Deze u-vorm met twee langgerekte bouwhuizen en een groot voorplein vinden we ook terug bij het Oude Slot.



▲ Kaart, maker en datum onbekend, gedateerd tussen 1700 en 1800.

Van verdere sloop gered

In 1811 was het Oude Slot eigendom van Elisabeth der Kinderen, de weduwe van schout Jan Dólleman, die het in 1809 had gekocht. Mede dankzij haar is het poortgebouw bewaard gebleven. In opdracht van haar man was in 1809 een begin gemaakt met de sloop van het oude Huis te Heemstede. Toen zij na de dood van haar man de overige gebouwen verkocht, stelde zij als voorwaarde dat het poortgebouw, van oudsher het Nederhuys, niet gesloopt mocht worden.

De veilingcondities voor de openbare verkoop in 1811 in het *Wapen van Heemstede*, met Elisabeth der Kinderen als verkopende partij, geven een indruk van de omvang en aard van het bezit. Het ging om (grotendeels in hedendaags Nederlands omgezet):

Perceel 1: de bepote en beplante grond van een hofstede bij Heemstede, met daarbij een woonhuis en schuur, samen ca. 11 morgen, waarvan ruim 4 morgen teelgrond, de rest hakhout en opgaande bomen, alles gelegen tussen het Spaarne en perceel 2.

Perceel 2: een huismanswoning met stalling voor 16 koeien, koetshuis, stal voor 4 paarden en een stenen schuur, met plaats voor nog meer koeien en paarden, wei- en bouwlanden en de grond van de vroegere Hoflaan en boerenlaan van het dorp naar het Haarlemmermeer, samen ca. 30 morgen.

Wat nu precies welk gebouw was, is een lastig verhaal. In elk geval hoorde de poort, als woonhuis verhuurd, bij perceel 1, maar de kelder bij perceel 2. De kelder was koel en daarmee waarschijnlijk van belang voor de opslag van melk vóór die verkocht of gebruikt werd. Perceel 1, met daarbij dus de poort, werd (terug) gekocht door Jacob Scholting.

Jan Albert en Jacob van den Berg

We kennen de jaartallen van aankoop en de omschrijving van het gekochte, maar over het boerenbedrijf van Jan Albert van den Berg en zijn zoon Jacobus hebben we geen nadere informatie. Vanaf

ongeveer 1900 ging Jacob van den Berg steeds meer van zijn bezittingen verkopen. Een stuk grond aan de Meerweg ging als bouwterrein naar Elisabeth van Lennep, landbouwer Johannes Godefrius Milatz kocht percelen weiland langs de Meerweg en Spaarne en vrachtrijder Pieter Hendrik Star kocht percelen tuingrond bij de Molenwerfslaan.

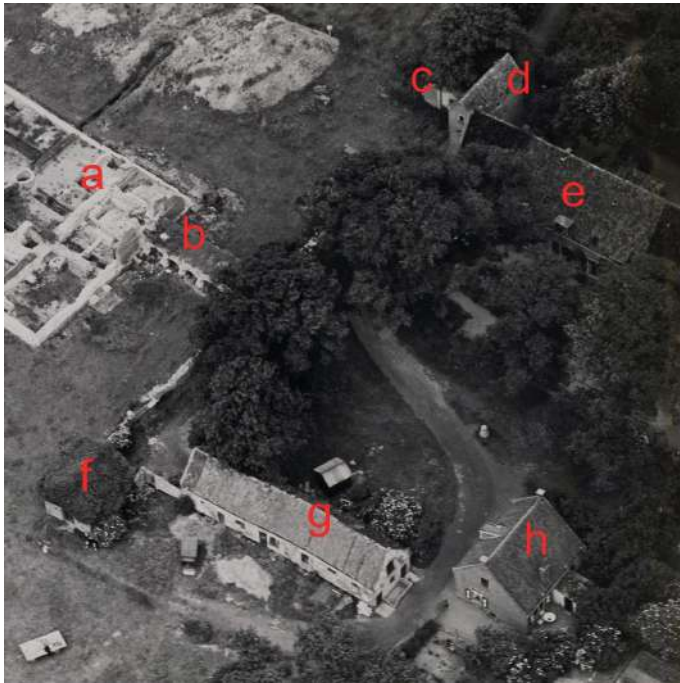
Na de verkoop van het poortgebouw aan Emile Erens bleef Jacobus wel bij het Oude Slot wonen, waar hij in 1906 overleed.¹ Erens liet het poortgebouw verbouwen tot een woonhuis met maar liefst zestien kamers en zou er tot zijn dood in 1951 wonen.²

Een nieuwe hooiberg

In 1911 kwam K.H. Heyink (geboren Zutphen 1876) met zijn vrouw en schoonzuster op de boerderij wonen (Meerweg 53, later Slotlaan 5 genoemd). Hij vroeg in 1911 vergunning voor de bouw van een hooiberg. De bouwtekening uit 1911 en de aanvraag voor de bouw in 1912 geven samen een duidelijk beeld van de gebouwen bij het Oude Slot. Het rechter bouwhuis was veel groter dan het linker dat bestond uit bergplaatsen, een koeienstal en een kippenstal. Los van het linker bouwhuis stonden het woonhuis (het huidige theehuis) en een wagenstal. De hooiberg moest achter het linker bouwhuis komen te liggen.

Leen Lekx

Na nog twee andere bewoners tussen 1919 en 1928 was Leendert Frederik Lekx (1898-1968) van juni 1928 tot oktober 1940 bij het Oude Slot werkzaam als zetboer voor de familie Beels. Zijn dochter Clazien (1926) vertelde ons in 2007 hoeveel goede herinneringen de familie aan het Oude Slot en de familie Erens had. Het linker bouwhuis was in gebruik als koeienstal. De Duivenpoort was paardenstal, tot Lex Beels er rond 1938 een soort zomerhuis van maakte waar hij zijn vrienden ontving. Toen Leen Lekx genoeg gespaard had, kocht hij in oktober 1940 zijn eigen boerderij aan de Prin-



▲ Na de aankoop door de gemeente Heemstede in 1947 werden de fundamenteën van het Oude Slot (a) blootgelegd. Verder zijn te zien: b. Vredesbrug, c. ingangspoort, d. poortgebouw, e. rechter bouwhuis, f. wagenstal, g. linker bouwhuis, h. woonhuis (nu theehuis). De Duivenpoort ligt verscholen onder de bomen.

senlaan 48. In 1950 emigreerde het gezin met alle zeven kinderen naar Canada.

‘Een treurig verkommerd geval’

Al begin twintigste eeuw werd er in kranten schande van gesproken dat het Oude Slot, de brug en de bijgebouwen er zo verwaarloosd bij lagen. Het zou nog lang duren eer er werkelijk iets gebeurde. In 1947 kocht de gemeente van Herman Cornelis Beels (1884-1955) de grond en opstallen van het Oude Slot, exclusief het rechter bouwhuis met poort, waar Erens woonde. Het was, zo schrijft *De Volkskrant* in een terugblik in 1970, ‘een treurig verkommerd geval’ wat de gemeente in eigendom kreeg. Geld om te restaureren was er zo vlak na de oorlog niet. De Vredesbrug werd afgebroken en in stukken opgeslagen om later herbouwd te kunnen worden. In 1956 kocht de gemeente van de erven Erens ook het rechter bouwhuis met poort.³ In 1959 stortte het linker bouwhuis in en werden

Noten

1. Zijn weduwe, Geertje Bakker, woonde hij haar overlijden in 1910 op het adres Meerweg 49.
2. Emile Erens (1865-1951), geboren in Schaesberg (Limburg), startte in Heemstede kwekerij 't Clooster met tomaten en vruchten. Vanaf 1909 specialiseerde hij zich in anjers. Daarnaast werd hij bekend als schrijver van heiligenlevens. Hij was bevriend met architect Jan Stuyt die voor hem de verbouwing van het poortgebouw van het Oude Slot deed. Het leven van Erens is uitgebreid beschreven door Hans Krol (zie bronnen).
3. Die verkoop was zeer tegen de zin van dochter Liesbeth Erens, die op het Oude Slot woonde en de anjerkwekerij van haar vader had overgenomen. Pascale van der Vorst schreef hierover in *HeerlijkHeden* 126, 2005, het artikel ‘Wonen en werken op het Oude Slot’.

Bronnen

- J.W.G. van Doorn, ‘Boerderij het Oude Slot’ in: *HeerlijkHeden* (Nieuwsbrief 83), 1995.
- J.W. Groesbeek, *Heemstede in de historie*. 1972.
- Hans Krol, ‘Emile Erens (1865-1941), hagiograaf en anjerkweker’ op <http://ilibriana.wordpress.com/>
- Noord-Hollands Archief, ORA (Oud Rechtelijk Archief), transcriptie J.W.G. van Doorn.
- Knipsels Provinciaal Archief, collectie HVHB.
- <http://www.noord-hollandsarchief.nl/kranten>

de resten daarvan gesloopt. Pas na vele politieke discussies over de financiering werd het geheel tussen 1960 en 1970, met de nodige tegenslagen, in etappes gerestaureerd. Van het boerenbedrijf zijn de sporen geheel verdwenen.

De Philipinehoeve aan de Slotlaan

Marc de Bruijn

Automobilisten, die 's ochtends in de file staan op de Javalaan om op de Cruquiusweg te komen, weten niet dat hier vroeger boerenland was en op de hoek van de Javalaan en de Slotlaan de Philipinehoeve stond. Toch staat de stal er nog steeds.

► Vooraanzicht Philipinehoeve in 1927 met ervoor Jan Christiaan Korthof en Philipijntje Niezen.



Jan Christiaan Korthof, geboren in Amsterdam in 1861, trouwde toen hij 19 jaar was in Nieuwer-Amstel met de even oude Philipijntje Niezen. Hij was van beroep timmerman. Toch moet er geld zijn geweest, want toen Jan in 1881 opgeroepen werd voor militaire dienst, liet hij zich vervangen door een loteling.

Het is onbekend wanneer Jan en zijn echtgenote zich in Heemstede vestigden. We weten ook niet of Jan speciaal een villa liet bouwen of dat deze er al stond. Het huis werd in ieder geval vernoemd naar zijn echtgenote: de Philipinehoeve. Het adres was Meerweg 49, hoewel het pand een stukje van de Meerweg af lag.

► De Philipinehoeve (P) had toen de Javalaan (1923) er nog niet was het adres Meerweg 49, hoewel hij een stukje van de Meerweg af lag. In 1927 is de Slotlaan aangelegd in het verlengde van de Timorstraat en werd het adres Slotlaan 1. Het tweede deel van de Meerweg heette vanaf 1954 Ringvaartlaan. De rolbrug (R) verdween toen de Cruquiusweg met nieuwe brug in 1934 in gebruik genomen werd.



De Meerweg liep vanaf de Achterweg naar de rolbrug over de Ringvaart. Na 1923 werd tussen het Wilhelminaplein en de Ringvaart druk gebouwd aan de Indische Buurt. Toen werd de Javalaan aangelegd en in 1927 ook de Slotlaan, waardoor de Philipinehoeve op de hoek Javalaan/Slotlaan kwam te liggen. Buurman was Emile Erens, die een bloemkwekerij had bij het Oude Slot.

Koeien en varkens

De Philipinehoeve was niet groot. Korthof hield zo'n vijf stuks melkvee en wat jongvee. Paarden, koeien en wagens konden staan in een flinke stal, die in 1911 werd gebouwd. Daar werden ook varkentjes vetgemest. Korthof had één knecht in dienst, Evert-Jan van Wijnen, afkomstig uit de Haarlemmermeer. Ook was er een dienstmeid. In 1915 pachtte hij het Molenweitje in Groenendaal voor 55 gulden per jaar.

Ondertussen handelde Korthof – als zoveel Heemstedenaren in die tijd – in onroerend goed. In 1912 kocht

hij acht woonhuizen aan de Molenwerfslaan voor 4355 gulden. Gaandeweg raakte hij 'in bonis'. Hij profiteerde, net als veel Heemstedenaren in die tijd, van de economische ontwikkeling van het dorp met stijgende prijzen voor grond en huizen. En naarmate Jan Christiaan ouder werd, werd de Philipinehoeve steeds meer een hobbyboerderij, een luxe villa omringd door tuinen, met



▲ Philipinehoeve, 1914. Jan Korthof en knecht Evert-Jan aan het melken.



▲ Philipinehoeve, 1914. Jan Korthof aan het melken met naast hem een onbekende dienstmeid. Op de achtergrond de weilanden waar later o.a. de sportvelden, de Leeghwaterlaan en de Van Lyndenlaan zouden komen.

► *Rechterkant van de Philipinehoeve in 1927, zittend Jan Christiaan Korthof en Philipijntje Niezen.*



hokken met duiven en konijnen, een stal met paard en rijtuig en een bok, zodat de kleinkinderen met de bokkenwagen konden rijden.

Op slag dood

In december 1927 kwam Jan Christiaan Korthof om het leven bij een ongeluk. Het paard dat zijn tilbury (een licht open rijtuigje met grote spaakwielen) trok sloeg op hol op de Bronsteeweg bij de Koediefslaan. Het rijtuig viel om, Korthof kreeg een wiel over zich heen en was op slag dood. ‘Zijn leven was Christus, zijn sterven gewin’, stond er in de overlijdensadvertentie. Hij werd begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan.

Enkele maanden later werden de levende have en de stal-inventaris van de Philipinehoeve geveild: een ‘luke paard’, bok, kippen, circa honderd duiven, fazanten, konijnen en marmotten met bijbehorende hokken, drie rijtuigen, hout en haverbakken. Het onderhoud van de dieren zal te bewerkelijk zijn geweest voor de weduwe, die tot na de oorlog op de hoeve bleef wonen. In 1932

werd een deel van de grond verkocht, waarop aan de Javalaan twee villa’s (nummer 32 en 34) kwamen te staan. De varkensstal kwam bij nummer 32 te horen en werd gebruikt als opslagruimte. Later kwam erachter nog een grote loods voor auto’s.

Familieomstandigheden

Het echtpaar Korthof kreeg drie kinderen. De oudste zoon overleed jong. Dochter Sophia trouwde met Cornelis Louwrens Kwak. Kwak, geboren in Heerenveen, groeide op in Amsterdam en vestigde zich daarna in Heemstede, waar hij zich op wist te werken tot een belangrijke makelaar en projectontwikkelaar. Rond 1930 had hij vijf kantoren: in de Camplaan, Eikenlaan 45 (hoek Juliana-laan), Zandvoortselaan 151 bij het station Heemstede-Aerdenhout, een kantoor op Schouwttjesplein 5 in Haarlem en in Bennebroek aan de Rijksstraatweg. Het hoofdkantoor van Heemstede’s Woningbureau Corn’s L. Kwak was gevestigd in Huize Karoly, Heemstedse Dreef 274/276. Dit enorme pand vlakbij de Blauwe Brug, nu een HVHB-monument, liet Kwak

bouwen door Bouwbureau Baalbergen en Volkers. Het werd vernoemd naar zijn aangenomen (Hongaarse) zoon Karoly Forintos. Later werkte Kwak samen met De Ridder onder de naam 'De Ridder en Kwak', later 'Koopman De Ridder en Strijbis'. Ook was Kwak van 1927 tot 1931 en nog kort in 1935 gemeenteraadslid voor de Anti Revolutionaire Partij.

gebroken been. Met dezelfde trein werd Philippine vervoerd naar Haarlem om gebracht te worden naar het Diaconessenhuis, maar toen ze daar aankwam was ze al overleden. 'Aan het Diaconessenhuis kon men niets anders doen dan den dood constateeren en het bebloede lijkje wasschen.' Philippine werd bij haar opa begraven.



▲ Familie Korthof, 1926. Achterste rij: Dr. Gerrit Korthof, zijn zus Sophia Korthof met haar man Cornelis Louwrens Kwak. Midden: Karoly Forintos (aangenomen zoon Cornelis Kwak), oma Philipijntje Niezen met opa Jan Christiaan Korthof, Albertina Kwak (de vrouw van Dr. Gerrit Korthof en zus van Cornelis Louwrens Kwak) met op haar schoot Philippine Korthof (het meisje dat uit de trein viel). Vooraan: Gerrit Korthof jr., Anke Albertina Korthof en Jan Christiaan Korthof.

Tweede zoon Gerrit studeerde medicijnen en werd bacterioloog aan het Academisch Ziekenhuis in Leiden. Hij trouwde met Albertina Kwak, een zus van Cornelis Louwrens. Eind 1929 zat het echtpaar met hun bijna vierjarige dochter Philippine (vernoemd naar oma) in de trein van Leiden naar Haarlem op weg naar oma's verjaardag. Het meisje speelde met de kruk van het portier, die daarop openging en viel uit de trein. De noodrem werd direct in werking gesteld, de trein stond stil en reed achteruit naar waar het kind op de weg lag. De vader constateerde een schedelbreuk en

De Korthofs maakten dus het nodige mee. De familie is ook een goed voorbeeld hoe mensen zich begin 20ste eeuw vestigden in Heemstede, profiteerden van de economische groei in de gemeente en hoe hun kinderen zich weer verder ontwikkelden, ook qua opleiding.

Van villa naar blok nieuwbouw

In 1949 kocht de gemeente het perceel Slotlaan 1 met de daarbij behorende grond. Het ging niet om de Philippine-



◀ *Javalaan met de Philipinehoeve, rond 1980. Links ernaast de voormalige stal annex varkensschuur. Rechts op de hoek van Slotlaan en Javalaan de rode bloemenkiosk. Aardige details zijn de telefooncel en het bushuisje.*

▼ *Dezelfde plek in 2018.*



▼ *Achter Javalaan 32 staat de voormalige stal met binnen nog altijd de mestgoot voor de varkens, die er ten tijde van Korthof gefokt werden.*



Bronnen

<https://nha.courant.nu>
<https://www.delpher.nl>
<https://leiden.courant.nu>

Met dank aan Astrid Kamps voor het ter beschikking stellen van informatie en fotomateriaal.

Zie ook filmpje op www.youtube.com/watch?v=hJoyB1S21bU

hoeve, maar om het land, dat nodig was om de Bankasstraat door te trekken en nieuwe straten aan te leggen als de Lelylaan. Voor het terrein met opstallen, bij elkaar 3500 m², werd f 19.500 betaald.

De gemeente verhuurde Slotlaan 1, onder andere aan de familie Koren. D. Luiting, chauffeur en woonachtig in de Borneostraat, had er in een loods auto's staan. Later kwamen er meerdere bewoners en in 1980 was er sprake van

dat de villa geschikt gemaakt zou worden voor huisvesting van asielzoekers.

In 1994 werd besloten de villa te slopen en er tien woningen en een bloemenkiosk voor in de plaats te bouwen. In de kiosk vestigde zich later een makelaar. Er werd precies om de oude bomen heen gebouwd en behalve de oude stal herinnert niets er meer aan, dat hier eens de Philipinehoeve stond in een landelijk gebied.

Huizen in plaats van bloembollen

Marloes van Buuren

Begin jaren zestig lagen in Heemstede nog volop bollenvelden. Met name tussen de Kerklaan en de Van Merlenlaan en ten westen van de Herenweg. Maar er moest gebouwd worden en de gemeente kocht meer en meer bollengrond op. Ook achter de wasserijen van de Blekersvaart maakten de bollen plaats voor huizen.



▲ *Bollenvelden tussen de Blekersvaartweg en de Burgemeester van Lennepweg. Links het torentje van het Antoniusgesticht, rechts de toren van de Bavo. De huizen staan aan de Van Lennepweg.*

Wie de uitbreidingsplannen van Heemstede uit 1912 bekijkt, ziet dat vrijwel alle terreinen waarop na 1945 nog bollen geteeld werden toen al waren voorzien als bouwterrein. Een uitzondering is de Rivierenbuurt, waar het Amsterdamse Waterleidingbedrijf deels de eigenaar van de grond was.

Tijdens de oorlog had de woningbouw vrijwel stil gelegen. Na 1945 was er een enorme woningnood. Aanvankelijk werd er mondjesmaat gebouwd, door gebrek aan bouwmaterialen, bouwvakkers en doordat de overheid de prioriteit legde bij het herstel van de infrastructuur, fabrieken en bedrijven. Pas in de jaren zestig en zeventig kwam de woningbouw echt goed op gang en verdwenen de bollenvelden geleidelijk aan uit Heemstede.

Rivierenbuurt

In 1945 was slechts een klein deel rondom de Rijnlaan bebouwd (zie kaartje). Het gebied ten oosten van de Leidsevaart en een strook in het noorden was tot 1958 van Amsterdam, want die grond hoorde bij het Waterleidingbedrijf. De vier percelen langs de Herenweg (1 t/m 4) waren bollenland. In 1961 kocht de gemeente Heemstede van de Haarlemse firma C.G. van Tubergen iets meer dan twee hectare bollengrond, direct ten zuiden van de bestaande bebouwing aan de Maaslaan en Vechtlaan (perceel 1). In 1962 werden daar 51 huizen gebouwd (Schielaan – even, Scheldelaan, Vechtlaan -oneven- en het zuidelijk deel van de doorgetrokken Maaslaan). Het aangrenzende terrein van Van Tubergen (perceel 2) bleef nog langer in gebruik

als bollengrond. Daar werden in 1975 de woningen aan de Eemlaan en de oneven kant van de Schielaan gebouwd, in totaal 37 huizen. Op de grond van bloembollenkweker Pieter Adriaan Koning (perceel 3) en dat daarnaast van de N.V. P. Nelis stonden zeker tot begin jaren zeventig nog bollen. Successievelijk werd ook hier gebouwd. De grote bollenloods van Nelis brandde in 1976 af. Het bedrijf is hier nog steeds gevestigd, samen met de Apollo Tennishal. Het enorme complex bedekt nu het hele perceel tot de huizen van Grevelingen uit 1988. Van hetzelfde jaar zijn de huizen van het Hollands Diep op het achterste deel van het land van Koning. Vooraan langs de Herenweg waren in 1971 al vijf woningen gebouwd.

Ook iets zuidelijker lagen langs de Herenweg nog bollenbedrijven en bollenvelden, bijna tot aan de Manpadslaan. De grootste waren de firma N. en J. Roozen (Herenweg 29) en G.C. van Meeuwen & Zn (Herenweg 19-21), maar ook Nunnink

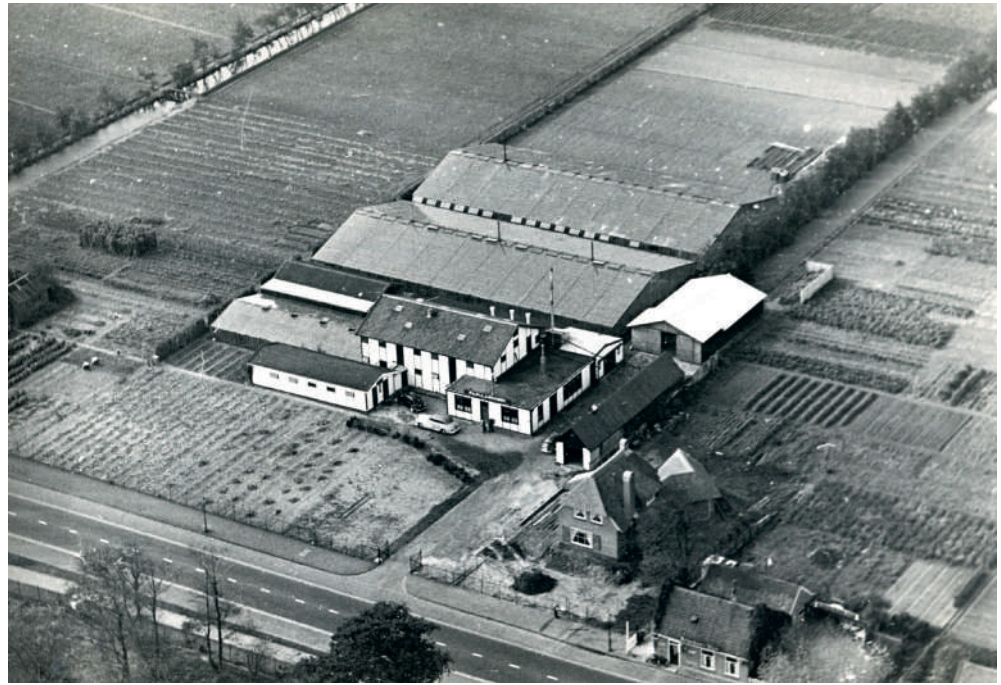


▲ Tussen de Leidsevaart (west), Ipenrode (noord), Herenweg (oost) en de Manpadslaan (zuid) ligt de Rivierenbuurt. Op deze kaart uit 1940 (gelijk aan situatie 1945) was alleen een deel van de Rijnlaan, Maaslaan, Scheldelaan en Vechtlaan bebouwd. Tot 1960 droegen al die straten de naam straat, in 1960 werd het laan.



▲ 1962, bouwterrein van de rechthoek Schielaan (rechts op de foto al in aanleg), Maaslaan (geheel links Maaslaan 25-27, gebouwd in 1934), Vechtlaan en Scheldelaan. Je kijkt van west naar oost op de bebouwing van de Herenweg. Geheel rechts de in 1976 afgebrande bollenschuur van de NV P. Nelis, Herenweg 37. Op deze foto worden rechts van de bouwplaats nog bloembollen geteeld.

► Centraal het complex met de witte gebouwen van de firma N. en J. Roozen (Herenweg 29), onder de Herenweg, geheel rechts het cafeetje van Derkinderen, nu de Konijnenberg. Foto ca. 1950. Links hiervan lag iets verderop de grote bollenschuur van G.C. van Meeuwen & Zn (nr. 19-21).



(nr. 33a) en De Winter (nr. 35) kweekten bollen. In 1978 werd de firma N. en J. Roozen ontbonden en de grond verkocht. De bollenschuren en kantoren maakten plaats voor een bedrijvencomplex. Op het bollenland van De Winter en Nunnink kwamen tuinen van Volkstuinvereniging Groenendaal. Op de plek van Van Meeuwen legde Hein Schrama eind jaren zeventig zijn druk bezochte Dahlia Showtuin aan met rond 1990 op twee hectare zo'n vierhonderd variëteiten.



Geleerdenwijk

In 1945 lag een deel van het stratenpatroon van de Geleerdenwijk er al, maar alleen aan de Hugo de Grootlaan en een deel van de Lorentzlaan stonden al huizen (zie foto).

Tegen de Leidsevaart in het westen en Berkenrode in het noorden lag de grond waar Arie Rot en zijn broer Freek tot 1965 hun tulpen en krokussen teelden. Nu ligt daar de Kohnstammlaan (en het westelijk deel van de Eykmanlaan en Zernikelaan). De huizen zijn van begin jaren zeventig, net als een groot deel van de rest van de wijk.

In 1966 en 1967 kocht de gemeente de grond tussen de Van der Waalslaan en de huidige Eindhovenlaan. In 1970 werden de pachters aan de Herenweg schadeloos gesteld. Dat waren geen bol-

◄ De Geleerdenwijk in 1940 (gelijk aan situatie 1945). Het stratenpatroon (midden boven) ligt er deels al. Tot de Leidsevaart in het westen en Berkenrode in het noorden liggen bollenvelden en deels ook volkstuinen. Ook ten westen van de spoorlijn zijn bollenvelden en rechtsonder in het gebied tussen de Van Merlenlaan en Kerklaan.



▲ Bloembollenvelden van de Gebr. Rot aan de Leidsevaart tegenover de Bavo. Je kijkt met de Leidsevaart in de rug richting Herenweg. Links van de Bavo zie je Huize Postlust en schuin daartegenover de Henricus ulo. Begin jaren vijftig.



▲ Arie Hendrik Rot (1909-1998) en zijn zoon Arie H.J. Rot (1951) tussen de tulpen, vermoedelijk in 1963. Op de achtergrond de weilanden van Berkenrode.

lenboeren maar het Haarlemse hoveniersbedrijf Pletting en Borst, met een kwekerij naast de Henricus ulo, en de Heemsteedse hovenier P.B. Geerlings. Direct aan de Herenweg tegenover de Kerklaan lagen de school- en werktuinen en volkstuinten. De gemeente had

voor hen een alternatieve locatie aan de noordkant van de Prinsenaan geregeld. Voor de school- en werktuinen bleek dit te ver bij de scholen vandaan, maar de volkstuinters verhuisden in 1970 wel naar de Prinsenaan-Kadijk.

► 1953, de Herenweg bij de Kerklaan. Links het benzinstation van Shell (bouw 1937), rechtsonder de tuin van de Bavo. Aan de overkant de school- en werktuinen rond het lage gebouw met veranda. Op het dak stond 'Vereeniging voor school- en werktuinen. Laat de bloemen bloeien. Laat de boomen groeien.'





▲ Boven (noord) de Kerklaan, rechts (oost) de Raadhuisstraat, onder (zuid) de Van Merlenlaan en links (west) de Herenweg. De eigenaars gebruikten regelmatig elkaars percelen, vanwege de wisselteelt. De grootste zijn de percelen van Petrus C. Nelis en Corn. P. Nelis (okergeel), Joh. C. van der Eijken (groen, met naar de Kerklaan toe het Laantje van Van der Eijken) en de grond van drie Roozens (blauwpaars). De kaart geeft niet de situatie van één jaar aan, maar combineert gegevens uit de periode 1950-1975.

Provinciënbuurt en Centrumplan

Het gebied tussen de Van Merlenlaan en de Kerklaan was een lappendeken van eigenaars (zie kaart). Al in 1912 was dit gebied aangemerkt als toekomstig bouwterrein. Er viel dus met heel wat eigenaars te onderhandelen over de aankoop van grond. In 1947 al verwierf de gemeente de grond waar nu de Povinciënwijk is.

De huizen aan de Brabantlaan, Limburglaan en Utrechtlaan zijn uit 1948 (zie ook blz. 81). De eerste percelen voor het Centrumplan (tussen Provinciënwijk, Van Merlenlaan, Herenweg en Kerklaan) kocht de gemeente in 1962, de laatste pas in 1971. In dit deel bleven de bloembollen nog tot in de jaren zestig staan.

► Het winterse bollenland met zicht op de Kerklaan met links de Bavo en rechts het Antoniusgesticht.





◀ Kerklaan 105-107, de woonhuizen van A. en C. van der Weiden, schilders. Kijkend richting het zuiden zie je achter de huizen bollenland. In 1966 kocht de gemeente de huizen met twee houten schuren van C. van der Weiden. Nu is hier de ingang naar de Broeder Josephlaan.

► 1970, nieuwbouw van het Centrumplan op voormalige bollengrond. Op de voorgrond het water langs de Provinciënlaan en de in 1969 gebouwde huizen aan de Vaumontlaan.



Achter de Blekersvaartweg

De bleekvelden die van oudsher tussen de Blekersvaartweg en de huidige Burgemeester van Lennepweg lagen, verloren hun functie toen de blekerijen wasserijen werden en het linnengoed niet langer buiten gebleekt en gedroogd werd. Op een deel van de vrijgekomen ruimte werden vanaf de jaren twintig van de vorige eeuw bollen geteeld. Ook in de jaren vijftig en zestig was dat nog zo, maar het werd steeds minder rendabel. De bollenteelt

► Bloembollen op het land achter de wasserij van Beelen. Goed is te zien hoe diep de percelen zijn. Theo Beelen pachtte grond van meerdere grondeigenaren, eerst samen met zijn broer Han, later alleen. In 1969 beëindigde hij zijn bedrijf. Op de voorgrond het riet waarmee de bollen 's winters werden afgedekt.

veranderde, werd grootschaliger. Achter de Blekersvaart kon je met grote machines niet komen. Naast al dan niet gedwongen aankoop door de gemeente, was dat een reden om de teelt hier en op andere kleine percelen in Heemstede te stoppen.





▲ *Robbert Visser met moeder Corien Visser tussen de hyacinten met op de achtergrond de huizen van de Burgemeester van Lennepweg, april 1969.*

Glip, Prinsenlaan, Kadijk

Ten zuidoosten van de Glipperweg op nr. 30 had bloembollenhandelaar Bonkenburg zijn bedrijf. Hij teelde bollen, maar was vooral een handelaar. In 1953 brandde de zo karakteristieke ronde bollenschuur af, ooit gebouwd als koeienstal. In 1962 verkochten Jan en Sjaak Bonkenburg een kleine 2,5 hectare grond aan de gemeente. Hier werden tussen 1964 en 1968 de huizen gebouwd van Fazanten-, Korhoen-, Kwartel- en Kemphaanlaan.



▲ *De bollenvelden zijn nog niet helemaal uit Heemstede verdwenen. Tegenover Huis te Manpad, langs de Kadijk, teelt John van Berkel met geavanceerde teelmethodes bloembollen en andere sierbloemen. Foto 2012.*



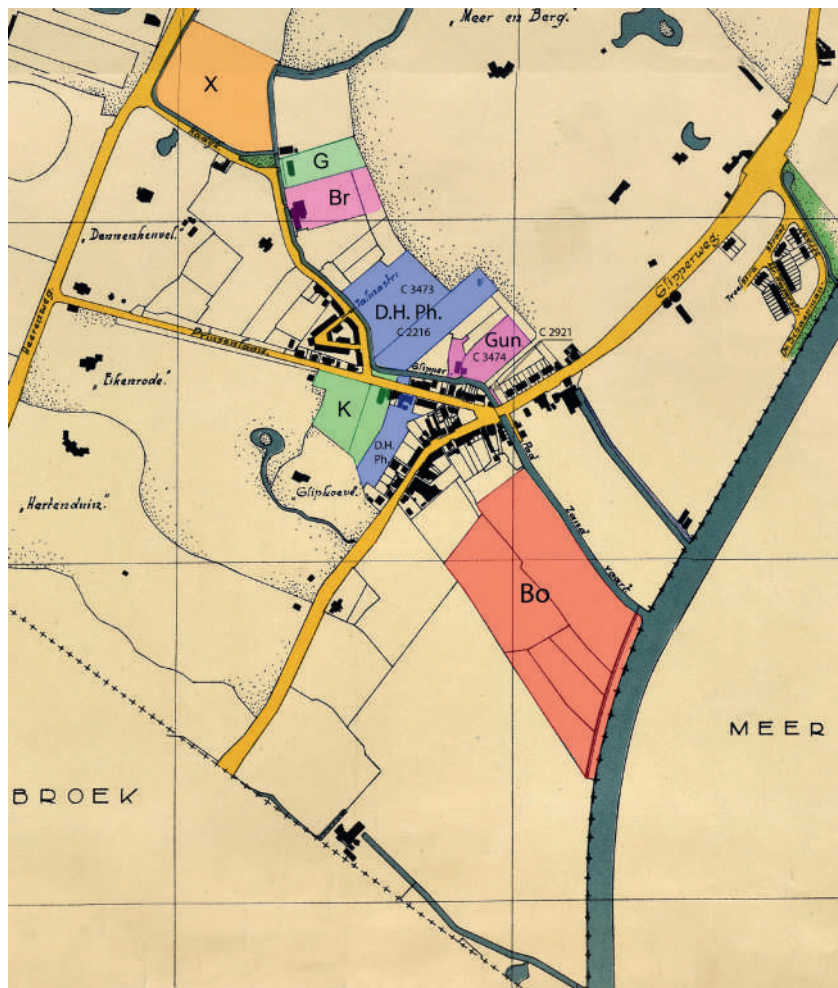
▲ *Jan Prins teelde ook bollen achter de Blekersvaartweg. Op de achtergrond de Van Lennepweg en de Bavo.*

In 1965 verkochten de broers de overige bollengrond aan de Nederlandse Heidemaatschappij. Sjaak zei over die grond: 'Het is nooit echt goede grond geweest. Het was nogal venig en je had er snel waterschade.' Nu ligt op die plek langs de Ringvaart het natuurgebied met de ooievaarsnesten aan de Fazantenlaan.

De bollenfamilie Filippo had bloembollenland langs de Prinsenlaan. In 1964 kocht de gemeente van D.H. Filippo de twee percelen bloembollenland ten noorden van de Prinsenlaan. In 1966 werd de bloembollenfirma Filippo en Zonen beëindigd.

Aan de zuidkant van de Prinsenlaan stonden op nummer 19-21 de bollenschuur en het woonhuis van D.H. Filippo en op nummer 25 de grote bollenschuur van P. Kramer. Alle drie zijn ze rond 1976 gesloopt. Tot de sloop stonden er nog bollen op het land van Kramer. De huizen die er nu staan (Prinsenlaan 21 en 25-27) zijn uit 1977. Op het bollenland van Kramer en het aangrenzende land van Filippo zijn in 1983 de huizen van de Prinsessenhof gebouwd.

Aan de Kadijk 34 was het bloembollenbedrijf van Braam en Zoon, vanaf 1975



◀ Kaart uit 1940 van De Glijp en Prinsenlaan. Van onder naar boven oranje: Bonkenburg, roze: Gunning, paarsblauw: Philippo, groen K: Kramer, roze Br: Braam, groen G: Geerlings, oranje X: was land van Piet Nelis en is nu de enige plek in Heemstede waar bollen geteeld worden.

Hans Braam. In 1990 stopte hij de teelt van tulpen, daarna teelde hij nog hyacinten en sieruien. In 2000 was er sprake van dat de bouwvallige bollenschuur, vanwege het zeldzame montagesysteem een rijksmonument, gesloopt zou worden of overgebracht naar het openluchtmuseum in Arnhem. Uiteindelijk besloot Hans Braam tot verkoop en de nieuwe eigenaar verbouwde de schuur tot twee woningen.

Op nummer 38 aan de Kadijk geen bloembollen maar wel knollen. Dahliaveredelaar Cor Geerlings werd al in 1947 beroemd met zijn gele dahlia Glory of Heemstede. De showtuin met zo'n tweehonderd soorten is nog steeds elk jaar aan het eind van de zomer te bewonderen. Daar vlakbij, tegenover *Huis te Manpad*, is de enige plek waar in Heemstede nog bloembollen en snijbloemen als alliums en gladiolen geteeld worden. Kweker en handelaar John van Berkel uit Hillegom huurt dit perceel (vroeger van Piet Nelis) van de Stichting Huis te Manpad.

Bronnen

Andere tijden 204, 26 maart 2011, 'Woningnood volksvijand no. 1', op: <https://anderetijden.nl>
<https://nha.courant.nu>
 Marcel Bulte, Wim Post, *Bloeiende bedrijvigheid*, Haarlem 2002.
 Ellen Kerkvliet, 'Herbestemming is redding bollenschuren', in; *HeerlijkHeden* 179, 2019.

Met dank aan Jan Beelen, Daan Kerkvliet, Jan Philippo, Cees van Roon, Arie Rot, Frans Roozen, Alfred Thoolen en Edwin Visser.

► Gezicht vanaf de Kadijk (rechtsonder) op de Prinsenlaan. Links het land van Dick Philippo, waar in 1989 de huizen van de Floradreef gebouwd zijn. Op de achtergrond in het midden de bollenschuur van Philippo met daarnaast het woonhuis van Philippo en rechts de bollenschuur van P. Kramer, gesloopt in de jaren zeventig.

